ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№180 (22.088) ● 2011 гъэм фокІадэм (сентябрым) и 27, гъубж ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

● Политикэ партхэм

Путин Владимир аргуэру дзыхь ирагъэз

ФокІадэм и 23 - 24-м Мэзкуу щекІуэкІащ «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и XII съездыр. Къэрал Думэм и депутатхэр щыхахыну дыгъэгъазэм и 4-м и пэ къихуэу абы Лъэпкъ программэр къыщащтащ, кандидатхэм я спискхэхэр зэхагъэуващ, цІыхубз хъыбарегъащІэ Іэнатіэхэм я журналистхэр. Щы Іащ абы Къэбэрдей-Балъкъарым и Президент Къанокъуэ Арсен зи пашэ лІыкІуэхэри.

ФЫІЭЗРЫЩЫДГЪЭГЪУЭЗАЩІ, «Урысей зэкъуэт» партым и XII съездым и яп махуэр Мэзкуу и «Гостинный двор» гъэпсыгъуэлІэ комплексым щекІуэкІащ. Къэралым и цІыхухэр нэхъ зыгъэпІейтей унэтІыныгъэ зэмылІэужьыгъуэхэм яхуэгъэпса «Экономикэщ1э», «Граждан жылагъуэ: зэдзлэжьныгъэмрэ захуагъэмрэ», «Социальнэ политикэ: мардэщІэхэм хуэкІуэу», «ЖКХ: зыужьыныгъэм и гъэзэгкІэ», «ЦІыхубэр коррупцэм и бийщ», «Ерыскъы шыпІгъуэншагъэр - къэралым и зыужьыныгъэм и лъабжьэщ» къудамихым щэджагъуэ хъухукІэ щыпІэжьа нэужь, абы къыщаІуэта гупсысэхэр зым хуагъэкІуэжу, Къэрал Думэм и хэхьныгъэхэм зэрыхыхьэну Лъэпкъ программэр къыщащта зэхуэсышхуэ зэхаублащ. Абы и лэжьыгъэм жыджру хэтащ икІи къыщыпсэльащ Урысей Федерацэм и Правительствэм и Унафэщі, «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и пашэ Путин Владимир. ЗэлущІэм кърихьэліат лІыкІуэрэ кьратъэблэгъэуэ 1300-м нэблагъэ.

Дауи, Іуэхугъуэ нэхъыщхьэхэр къыщыхъуар съездым и етІуанэ махуэращ. Ди къэралым къищынэмыщІауэ, дуней псом яфІэхьэлэмэту щыкІэлъыпльырт адэкІэ Урысей Федерацэм зэрызиужьынур куэдкІэ зэлъытА унафэхэм. Абыхэм, псом япэрауэ, ящыщт 2011 гъэм щэкІуэгъуэм и 4-м екІуэкІыну Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и депутахэр щагъэбелджылыну хэхьныгъэхэм «Урысей зэкъуэт» партыр хэзыщынымрэ абы и ужькІэ 2012 гъэм и Гъатхэм зэхэтыну президент хэхьныгъэхэм абы и цІэкІэ къагъэлъэгъуэнымрэ. Арат съездым и лэжьыгъэм щыпища «Олимпийскийр» спорт уардэунэм цІыху мин пщыкІуэзым щІигъу къыщІрихьэлІар. Урысей Федерацэм и щІыпІэ псомиз ящыщу кърихьэлІа делегатхэм, къарегъэблагъэ хьэщІэхэм къищынэмыщІауэ, абы къекІуэлІат хамэ къэрал политикэ лэжьакІуэхэмрэ хъыбарегъащІэ Іэнатіэ пашэ дыдэхэмрэ я лІыкІуэхэр.

Зэрыграуэам тету, фокІадэм и 24-м сыхьэт 13-м, «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и ІУ съездым и етІуанэ махуэм щІидзащ. Ар къызэІуихащ Къэрал Думэм и Тхьэмадэ, партым и Политсоветым и Унафэщі **Грызлов Борис** Абы жиІащ зэІущІэм делегат 639-рэ къызэрырихьэлІар икІи съездыр къызІуахынымкІэ кворум зэрыщыІэр.

Къызэхуэсахэм псалъэ гуапэкІэ зыхуагъэзэну яп щыкІэ Іэмал ираташ бэнакІуэ цІэрыІуэ **Карелин Александр**, «Урысейм и цІыхубзхэм я союз» зэгухэныгъэм и унафэщі **Лаховэ Екатеринэ** сымэ, нэгъуэщІ цІыху цІэрыІуэхэм. Ахэр кІэщІу тепсэлъыхьащ зи лІыкІуэхэм я гуращэхэм икІи съездым и лэжьыгъэм Іуэху щхьэпэ куэд кърикІуэну зэрагуапэр къыхагъэщащ.

Абыхэм яужькІэ утыкум кІихьащ «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и пашэ **Путин Владимир**. УФ-м и Правительствэм и Унафэщым жиІащ псом я дежкІи мы ыхьэнэшхуэ зиІэну хэхьныгъэхэр къыдэзрыблагъэр икІи абы екІуэрэщІхьэ хэтын папщІэ къызэрыхильхьэр Президент Медведев Дмитрий и пашэу къэрал Іуэхушхуэм хэтмэ зэрыфІэмигъуэр. Къызэхуэсахэр абы Іэгуаеу инкІэ Іущащ.

(КІэухыр 2-нэ нап.)

КЪАНОКЪУЭ Арсен:

Урысейр зэпІэзэрытынытыгъэ гъуэгум тоувэж

«Урысей зэкъуэт»м Москва кьалэм щригъэкІуэкІа XII съездыр зэхуащІыжащ. Абы белджылы щыхъуащ псори нужь зэманым яфІэгъэщІэгъуэну зыкІэлъыплъэ политикэ Іуэхур - Медведев Дмитрий къыхилъхьащ 2012 гъэм УФ-м и Президенту хахын папщІэ Путин Владимир и кандидатурэр кьагъэлъэгъэ уэну.

Съездым етІуанэ махуэм иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм щытепсэльхьыхьэм, а зэхуэсыщхуэм хэта. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен жиІащ:

«Щэн э эмыльу, съездым кьрикІуа Іу эху нэхъыщхьэхэм ящыщу къыкІэлъыкІуэ президент хэхьныгъэхэм хэтын папщІэ мы партым и цІэкІэ Путин Владимир Владимир и кьуэм и кандидатурэр Медведев Дмитрий къызэрыхилхьар. Ар лъабжьэ нэс зиІэ Іуэхущ. Путиныр а кІуэлькьуэм щытета зэманырщ къэралым и суверенитетым щынагъуэ кьытезыгъэхьа кризис хьэ лъэм Урысей Федерацэр къыщыхэкІар. Путин Владимир и цІэр Урысейр гъэбыдэным кьыгуэкІыпІэ имыІэу пыщІащ икІи абы цІыхубэм я деж пщІэнхуэ щиІэщ.

СызэреплъымкІэ, Медведев Дмитрий къыхилъхьар щыхьэт тохуэ властыр зыІущІэлъхьэр зэхъуэкІыным зэныкъуэкъуэхэмрэ зэгурымыІуэныгъэхэмрэ кьишэу щыщыта лъэхъэнэ гугъум Урысейр кьыІэрыхьэкІам. Иджыпсту ди дежь политикэ системэ зэпІэзэрыт щыхэтрагъэуващ икІи властыр зыІущІэлъхьэр хьэжьныныр лъэпкъ псор зытегущІэвыхь лэжьыгъэу щытыкъым, Политикэ Іэнатіэм щыпашэм иригъэжьа лэжьыгъэр къыкІэлъыкІуэ унафэщым пищэу зэрыхуежьар щэсыпІэщ граждан жылагъуэм и Іуэхущ1апІэхэм зэпІэзэрыту зегъэужьыныкІэ.

СызэреплъымкІэ, «Урысей зэкъуэтым» зэхьныгъэхэмкІэ и спискэм и пашэу Президент Медведевыр зэрыратхэнум кьыхэкІыу дыгъэгъазэм екІуэкІыну хэхьныгъэхэм абы текІуэныгъэ нэрылъагъу къыхуихьынущ. Абы кьыхэкІыу дэ Іэмал псори дгъэзытынущ дызыкІуэкІу илъэс зыбжанэм кьэралым сыт и лъэныкъуэкІи зегъэужьыныкІэ хэхьныгъэ программэр дгъэзэщІэн папщІэ».

КЪБР-м и Президентымрэ и Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэ.

● КъБР-м и Правительствэм

Илъэсым и кІэухым ирихьэлІэу КъБР-м и бюджетыр нэхъыбэ хъунущ процент 12-кІэ

Республикэм и Правительствэм и зэІущІэм щыхэплъащ 2011 гъэм КъБР-м и республикэ бюджетым зэхъуэжІыныгъэхэр хэлъхьэным теухуа законопроектым.

ФИНАНСХЭМКІЭ министр Быышэн Аэрэт зэрыжиІамкІэ, илъэсым щыщу блэкІа лъэхъэнэм хуэдизыдзу республикэ бюджетым кьыІэрыхьэ ахъшэр, хэхуэу кьапщтэмэ, налог ахъшэр, федеральнэ бюджетым кьиутІыпщ ахъшэр нэхъ мащІэ хъуащ. НэгъуэщІ статья зыбжанэми я хэхъуэхэм кІэрыхуащ икІи а щхьэусыгъуэм кьыхэкІыу финанс документ нэхъыщхьэм зэхъуэжІыныгъэхэр хамылъхьэжу хъуркъым. Апхуэдэу щыт пэтми, министрым кьыІэрригъэлъэгъуащ1э, социальнэ Іуэхухэм я лъэныкъуэкІэ бюджетым зыхуигъэувыжа кьалэн псори нэгъэсауэ агъэззэщІэнущ.

КьызэралъытэмкІэ, республикэ бюджетым и хэхъуэхэр сом мин 20978947,1-м нэсынущ. ХэщІхэр сом мин 22391889,1-рэ хъунущ. Бюджетым хущыщІэнущ сом мин 1412942,0-рэ, ар Бюджет кодексым кьиригъэува мардэхэм йоззгъ.

КЪБР-м и Правительствэм и Унафэщым и кьалэнхэр зыгъэззащІэ Абрэдж Іэдиб зэІущІэм зэрыщыжиІамкІэ, КЪБР-м и бюджетым и статья щхьэхуэхэм я хэщІхэм кІэрачын хуэй хъу пэтми, 2010 гъэм елъытауэ абы процент 12-кІэ хэхъуэнущ.

Ди республикэр хуэфащэу хэтынущ мы гъэм екІуэкІыну «Кавказ джэгукэм»

Республикэм и Правительствэм и зэІущІэм къыщащтащ «Кавказ джэгуказэр-2011» фестивалым Къэбэрдей-Балъкъэрым икІыу кІэуну делегацэр гъэхьэзырынымкІэ къыІэгъэпэщащкІуэ комитет. Абы и Іэтащхьэу щытынущ КЪБР-м и Правительствэм и УнафэщІ Гертер Иван.

КЪБР-м щэнхабзэмкІэ и министр Фырэ Руслан хъыбар кьызэрыдигъэщІамкІэ, мы Іуэхум трагъэкІуэдэн папщІэ «2009 - 2012 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щэнхабзэм зыщегъэужьынымрэ» республикэ программэм и хьэкъкІэ сом мин 800 хуэхахыну я мурадщ. Фестивалым и щэнхабзэ программэм хэтынущ «Кабардинка» къэрал академическэ къэфакІуэ ансамблым и артистхэр. Апхуэдэу ди лъэпкъхэм я псэукІэр щагъэлъагъуэ пщІантІэ щхьэхуэхэр къызэІуахынущ, декоративно-прикладной гъуэзджэм хуэІэзэ цІыхухэм я ІэдакъэщІэкІхэр утыку кьралъхьэнущ.

ЗэІущІэм хэтахэм Абрэдж Іэдиб гу лъагирэтащ мы зэхьхьэшхуэм ди республикэр хуэфащэу зэрыхэтыпхъэм. «Апхуэдэ кІэалэн дз къытхигъэзыжьа ди республикэм и Іэтащхьэ Къанокъуэ Арсен. Зэпеуэм дыкъыщыхэжаныкІыну дытезыгъэгушхуэ Іуэхуи щыІэщ - къыкІэлъыкІуэ зэхьхьэр щагъэзыкІуэкІынур мы гъэм фестивалым щытекІуэ гупым я щІынальэрщ. Апхуэдэу бжьыпэр зыубыда щыналъэм хухахынущ узынщагъэр щагъэфІакІуэ спорт комплекс зэраухуэнуахъшэ»,- кьыхигъэщхьэхуІащ абы.

Фигу къэдгъэкІыжынщ «Кавказ джэгуказэр-2011» фестивалыр Черкесск кьалэм 2011 гъэм фокІадэм и 30-м щегъэжьауэ жэпуэгъуэм и 12-м нэсыху зэрыщыкІуэкІынур.

КЪБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэ.

Путин Владимир аргуэру дзыхь ирагъэз

ФокІадэм и 23 - 24-м Мэзкуу щекІуэкІащ «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и XII съездыр. Къэрал Думэм и депутатхэр щыхахыну дыгъэгъазэм и 4-м и пэ къихуэу абы Лъэпкъ программэр къыщащтащ, кандидатхэм я спискхэхэр зэхагъэуващ, цІыхубз хъыбарегъащІэ Іэнатіэхэм я журналистхэр. Щы Іащ абы Къэбэрдей-Балъкъэрым и Президент Къанокъуэ Арсен зи пашэ лІыкІуэхэри.

ФЫІЭЗРЫЩЫДГЪЭГЪУЭЗАЩІ, «Урысей зэкъуэт» партым и XII съездым и яп махуэр Мэзкуу и «Гостинный двор» гъэпсыгъуэлІэ комплексым щекІуэкІащ. Къэралым и цІыхухэр нэхъ зыгъэпІейтей унэтІыныгъэ зэмылІэужьыгъуэхэм яхуэгъэпса «Экономикэщ1э», «Граждан жылагъуэ: зэдзлэжьныгъэмрэ захуагъэмрэ», «Социальнэ политикэ: мардэщІэхэм хуэкІуэу», «ЖКХ: зыужьыныгъэм и гъэзэгкІэ», «ЦІыхубэр коррупцэм и бийщ», «Ерыскъы шыпІгъуэншагъэр - къэралым и зыужьыныгъэм и лъабжьэщ» къудамихым щэджагъуэ хъухукІэ щыпІэжьа нэужь, абы къыщаІуэта гупсысэхэр зым хуагъэкІуэжу, Къэрал Думэм и хэхьныгъэхэм зэрыхыхьэну Лъэпкъ программэр къыщащта зэхуэсышхуэ зэхаублащ. Абы и лэжьыгъэм жыджру хэтащ икІи къыщыпсэльащ Урысей Федерацэм и Правительствэм и Унафэщі, «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и пашэ Путин Владимир. ЗэлущІэм кърихьэліат лІыкІуэрэ кьратъэблэгъэуэ 1300-м нэблагъэ.

Дауи, Іуэхугъуэ нэхъыщхьэхэр къыщыхъуар съездым и етІуанэ махуэращ. Ди къэралым къищынэмыщІауэ, дуней псом яфІэхьэлэмэту щыкІэлъыплъырт адэкІэ Урысей Федерацэм зэрызиужьынур куэдкІэ зэлъытА унафэхэм. Абыхэм, псом япэрауэ, ящыщт 2011 гъэм щэкІуэгъуэм и 4-м екІуэкІыну Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и депутахэр щагъэбелджылыну хэхьныгъэхэм «Урысей зэкъуэт» партыр хэзыщынымрэ абы и ужькІэ 2012 гъэм и Гъатхэм зэхэтыну президент хэхьныгъэхэм абы и цІэкІэ къагъэлъэгъуэнымрэ. Арат съездым и лэжьыгъэм щыпища «Олимпийскийр» спорт уардэунэм цІыху мин пщыкІуэзым щІигъу къыщІрихьэлІар. Урысей Федерацэм и щІыпІэ псомиз ящыщу кърихьэлІа делегатхэм, къарегъэблагъэ хьэщІэхэм къищынэмыщІауэ, абы къекІуэлІат хамэ къэрал политикэ лэжьакІуэхэмрэ хъыбарегъащІэ Іэнатіэ пашэ дыдэхэмрэ я лІыкІуэхэр.

Зэрыграуэам тету, фокІадэм и 24-м сыхьэт 13-м, «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и ІУ съездым и етІуанэ махуэм щІидзащ. Ар къызэІуихащ Къэрал Думэм и Тхьэмадэ, партым и Политсоветым и Унафэщі **Грызлов Борис** Абы жиІащ зэІущІэм делегат 639-рэ къызэрырихьэлІар икІи съездыр къызІуахынымкІэ кворум зэрыщыІэр.

Къызэхуэсахэм псалъэ гуапэкІэ зыхуагъэзэну яп щыкІэ Іэмал ираташ бэнакІуэ цІэрыІуэ **Карелин Александр**, «Урысейм и цІыхубзхэм я союз» зэгухэныгъэм и унафэщі **Лаховэ Екатеринэ** сымэ, нэгъуэщІ цІыху цІэрыІуэхэм. Ахэр кІэщІу тепсэлъыхьащ зи лІыкІуэхэм я гуращэхэм икІи съездым и лэжьыгъэм Іуэху щхьэпэ куэд кърикІуэну зэрагуапэр къыхагъэщащ.

Абыхэм яужькІэ утыкум кІихьащ «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и пашэ **Путин Владимир**. УФ-м и Правительствэм и Унафэщым жиІащ псом я дежкІи мы ыхьэнэшхуэ зиІэну хэхьныгъэхэр къыщыхъуар зэрыблагъэр икІи абы екІуэрэщІхьэ хэтын папщІэ къызэрыхильхьэр Президент Медведев Дмитрий и пашэу къэрал Іуэхушхуэм хэтмэ зэрыфІэмигъуэр. Къызэхуэсахэр абы Іэгуаеу инкІэ Іущащ.

(КІэухыр 2-нэ нап.)

КЪАНОКЪУЭ Арсен:

Урысейр зэпІэзэрытынытыгъэ гъуэгум тоувэж

«Урысей зэкъуэт»м Москва кьалэм щригъэкІуэкІа XII съездыр зэхуащІыжащ. Абы белджылы щыхъуащ псори нужь зэманым яфІэгъэщІэгъуэну зыкІэлъыплъэ политикэ Іуэхур - Медведев Дмитрий къыхилъхьащ 2012 гъэм УФ-м и Президенту хахын папщІэ Путин Владимир и кандидатурэр кьагъэлъэгъэ уэну.

Съездым етІуанэ махуэм иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм щытепсэльхьыхьэм, а зэхуэсыщхуэм хэта. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен жиІащ:

«Щэн э эмыльу, съездым кьрикІуа Іу эху нэхъыщхьэхэм ящыщу къыкІэлъыкІуэ президент хэхьныгъэхэм хэтын папщІэ мы партым и цІэкІэ Путин Владимир Владимир и кьуэм и кандидатурэр Медведев Дмитрий къызэрыхилхьар. Ар лъабжьэ нэс зиІэ Іуэхущ. Путиныр а кІуэлькьуэм щытета зэманырщ къэралым и суверенитетым щынагъуэ кьытезыгъэхьа кризис хьэ лъэм Урысей Федерацэр къыщыхэкІар. Путин Владимир и цІэр Урысейр гъэбыдэным кьыгуэкІыпІэ имыІэу пыщІащ икІи абы цІыхубэм я деж пщІэнхуэ щиІэщ.

СызэреплъымкІэ, Медведев Дмитрий къыхилъхьар щыхьэт тохуэ властыр зыІущІэлъхьэр зэхъуэкІыным зэныкъуэкъуэхэмрэ зэгурымыІуэныгъэхэмрэ кьишэу щыщыта лъэхъэнэ гугъум Урысейр кьыІэрыхьэкІам. Иджыпсту ди дежь политикэ системэ зэпІэзэрыт щыхэтрагъэуващ икІи властыр зыІущІэлъхьэр хьэжьныныр лъэпкъ псор зытегущІэвыхь щытыкъым, Политикэ Іэнатіэм щыпашэм иригъэжьа лэжьыгъэр къыкІэлъыкІуэ унафэщым пищэу зэрыхуежьар щэсыпІэщ граждан жылагъуэм и Іуэхущ1апІэхэм зэпІэзэрыту зегъэужьыныкІэ.

СызэреплъымкІэ, «Урысей зэкъуэтым» зэхьныгъэхэмкІэ и спискэм и пашэу Президент Медведевыр зэрыратхэнум кьыхэкІыу дыгъэгъазэм екІуэкІыну хэхьныгъэхэм абы текІуэныгъэ нэрылъагъу къыхуихьынущ. Абы кьыхэкІыу дэ Іэмал псори дгъэзытынущ дызыкІуэкІу илъэс зыбжанэм кьэралым сыт и лъэныкъуэкІи зегъэужьыныкІэ хэхьныгъэ программэр дгъэзэщІэн папщІэ».

КЪБР-м и Президентымрэ и Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэ.

Идар Гуащэнэ Марие зэрыхъуар

Налщык и тхьэрэм щыгъуазэхэм фІыуэ ящІэ мывэ гъэжам къыхэщыкІауэ къыдэхуэм ит, «Марие и фэепль» зыфІащар «Кабардинка» ансамблым и къэфакІуэ пашэу щыта Шэру Соня къызэрыгращыкІар. Ауэ а фэеплым щыхуэхэр «Мариелэ»- еджэн абы щхьэкІэ кьанэркъым. Идар Темрыкъуэ ипхъу нэхъыщІэр урыс пащтыкъ гуащэ зэрыхьуам и хьыбарыр ещанІэм дызэрыщІэтІысхьэу кьатщІэ пэтми, ар псэ зыІуМыт фэеплым хуэхтхьу дызэресам къыхэкІыу , тхьыдэм ильэс куэдкІэ игъэпщкІуа пщащэр нобэми дымыщІыхуу кьонэ. ФокІадэм и 3-м (пасэрей махуэгъэпсымкІэ - щыщхьІум и 21-м) ильэс 450-рэ ирикъуащ «Марие» ЛИСТ»-ныр зыгъуэта Гуащэнэрэ абы щхьэгъуСэ хуэхъуа урыс пащтыкъ Иван Епланэмрэ я нэчыхьыр зэратхэр.

Дэ къыдгурыІуэр Темрыкъуи къыгурыІуэрт

«УЩЫТМЭ - даль, ущыльмэ - убзэ», жеІэ адыгэм. А псалъэжьыр зыщыбгъэгъупщэмэ, гупъущ къыбгурыІуэну Идар Темрыкъуэ Иван ЕплІанэр малъхъэу къыщыхихар. Къэбэрдейм и пщы уэлийм ипхъу нэхъыжьитІри зритар хамэ лъэпкът: Алтыншаш Астрэхьан тэтэрыпщым и къуэ Бекболэт и щхьэгъуэгурыт. Курыт Малъхъурыб - Нэгъуейм ящ Исмэхьил и нысэт. Ауэ а лъэпкъитІри мусльымэнт, нысащІэм бзэм нэхъыбэ ихьуэжьи хуеитэжьым, щыпсэу щыпІэхэри Мэзкуу нэхърэ къудкІэ нэхъ гъунэгъут. Илъэс пщыкІухьм хьыхьа Гуащэнэ и щІэри, и лъэпкъри, и дириритхуэжьам и мызакъуэу, щхьэгъусэ хуэхъуар, щІэныгъэщхуэ бгъэдэлъми, хьыбарыфІ зимыІэ пащтыхь Іэлт Гуащэнэ и пэкІэ зылъыхьуаэхэр (къэралыгъуэм ящІэхэм ягъуэхэр) къаримытауэ. ГущІыхьэу игъея и щхьэгъусэр зэрыфІэжьуэдри ильэс фІэкІа дэкІатэекъым. Зэманым декІур ильфщ. Дэ къыздурыІуэр пщы Темрыкъуи къыгурыІуэ къыщІэкІынт Къэбэрдеим и пщы уэлийуэ, Инал Нэху и кьэпсэ лъапІэм къыхэкІауэ щыщыт кІэ.

(КІэухыр 3-нэ нап.)

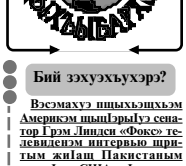

Бий зэхуэхъухэрэ?

Взэмахуэ щыщыхьщхьэм Америкэм щыцІэрыІуэ сенатор Грэм Линдси «Фокс» телевиденэм интервью щритым жиІащ Пакистаным ехьэлІауэ США-м Іуэхугъуэ псори илъэкъыщ зэрыхуейр, уебгъэмэ Іыщ къыщхьэщыпхуи къыщрезгъыр, терроризмэр зэрыгъэпсыр, зэрыгъэмэ. Нэгъуэщ1у жыпІэмэ, сенатым Дзэм и Іуэхухэмкі и комитетым хэт Грэм Линдси и къэралыр къыхуреджэ Пакистаным зауэ ещІыдІэным, США-мрэ Афганистанымрэ я бийуэ илъэж Іуэхугъуэхэр абы щымыкъэтмэ,

- Пакистаным дсІыгъ «Хаккани» террорист гупым США-м и зауэлІхэр зэраукІыр. Ар щамыгъэтмэ, ди зауэлІхэр зэрытхъумэным дегупсысын хуейщ, - жиІащ сенаторым.

Грэм Линдси и закъуэкъым апхуэдэу зыльытэр. Тхьэмахуэ кІуам Конгрессым къыщыпсальэу США-м и Дзэм и унафэщІхэм я штабхэм я Комитетым и унафэщІ адмирал Маллен Майкл Пакистанымрэ игъэкъэжьэнщ я гъэнэгъу Афганистаным залымэзехьэхэр зэрагъакІуэм. «Хаккани» гупыр а къэралым и тІасхъэщІэхьу жиІащ. Маллен къызэрилытэмкІэ, Пакистаныр «Афганистаным зыщцыгъэгъбыдэ демократиер икъутэу тІалибхэм кьаригъэгъэзэжыну» хэтщ.

США-м и политикхэр апхуэдэурэ Пакистаным зэрыхуэпсалъэм Исламабад и унафэщІхэр игъэгубжьащ.

Тепсэльыхь къудейщ

«Франкфуртер альгемайне цайтунг» европей газетым зэритхамкІэ, дунейпсо валютэ фондым (МВФ) и мурадщ зэрІэзэрытыныгъэмкІэ фондым и мылькым доллар мелард 940-м щыщІэдзауэ триллион 1,3-м нэс хигъэхъуну.

МВФ-м и унафэщІ Лангард Кристин зэрыжиІамкІэ, ар Іэмал зимыІэж Іуэхугъуэщ - къэунэхуагъащІэ дунейпсо финанс кризисым Европэр изгъэущІу пэщІэтыфынкъым. ЗэкІэльхьэжьу Европэм и къэралхэр дефолтым хуэмыкІуэн папщІэ, абыхэм я экономикэм нобэ зыубгъуауэ дэІэпыкъун хуейщ.

Фигу къэдгъэкІыжынщи, дефолт щыхупІэм щхьэщыщІ Алыджым и экономикэр. Абы хуэкІуэнкІэ щынагъуэщхуэ щыІэщ Италиемрэ Испаниемрэ. Ар къэхъумэ, къахъуэтемытъуэвыІэжу, кІэущрыхунущ Евроосюым хэт адрей къэралхэм я экономикэри.

«Франкфуртер альгемайне цайтунг» газетым зэритхымкІэ, МВФ-м зэпІэзэрытыныгъэмкІэ и фондым хэгъэхъуэным зэкІэ абы и лэжьакІуэхэр тепсэлъыхьу арэкъудейщ, зэману къаухуэнэжар егъэлеяуэ мащІэ пэтми.

ЩІыхуэхэм хощІ

ИТАР-ТАСС хъыбарегъащІэ Іэнатіэм дыгъуасэ къызэритамкІэ, мы гъэм и щІышылэ - щыщхьэІу мазэхэм къыриубыдау, Урысей Федерацэм тель къэралщІыб щІыхуэхэм хэщІащ процент 7,7-кІэ, ФокІадэм и 1-м ащхуэдэ щІыхуэр доллар мелард 36,88-рэ хъууэ щытащ.

Париж и клубым хэту, официальнэу щІыхуэ кьызэІахахэм я деж Урысейм щытель щІыхуэм процент 14-кІэ щыхэщІри, ар доллар мелуан 668,9-м нэсащ. Фигу къэдгъэкІыжынщи, а бжьыгъэр хеубыдэ реструктуризацэ ящІыну зыхуимыт щІыхуэхэм. Абы къыхэкІыу, дэтхэнэ къэралми аращ псом янэ гулытэ нэхъ зыхуищІыр.

Париж и клубым хэмыту, къэралым официальнэу щІыхуэ къызыІихахэм яритыжьын хуейми, процент 13,8-кІэ хэщІащ, а бжьыгъэ нэсащ доллар зы мелардрэ мелуан 484,1-м.

СССР-у щыта къэралыгъуэм и щІэину, хъэрычэтыщІэ щІыхуэу Урысейм тельыр щыщхьэІум и кІэухым ирикъуащ доллар мелуан 59,2-рэ, - абы процентыт 6 къыхэхъуащ. Ауэ Дунейпсо финанс Іуэхущ1апІэхэм я щІыхуэу тельым хэщІащ процент 12-кІэ. Иджы ар доллар мелардэ 2-рэ мелуан 759,6-рэ хъужу аращ.

● Туризмым и дунейпсо махуэщ

● ГъэсакІуэмрэ сабий садым и лэжьакІуэмрэ я махуэщ

● 1825 гъэм Инджылызым янэ гъущІ гъуэгур щаутІыпщащ.

● 1960 гъэм хуэхэм щІадзащ Останкинэ телечыщапэр.

● ФокІадэм и 27 - 30-хэм Киев (Украинэ) щызэхэтынущ СНГ-м хэт къэралхэм инновацэмкІэ я дунейпсо форум.

● ФокІадэм и 27 - 30-хэм Найроби (Кение) щызэхэтынущ интернетым и Іуэхуэхэмкі Іэ ЮНЕСКО-м илъэс кьэс иригъэкІуэкІ зэІущІэм и 6-нэ форум.

Дунейм и щытыкІэнур: «meteonovosti.ru» сайтым кьызэритымкІэ, нобэ Налшык пщэр техьэ-текІыу щытынущ, хуабэу махуэм градус 18, жэщым градус 11 щыІэнущ.

Плащэнэр зыгъэхьэзырар ГЪУЩІО Зарифи.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Зэхуэгъафіэ зэфІэкІуэд къыхокІ.

Бийм и Конституцэ

Бийм и Конституцэ зэхъуэжІынымкІэ Комиссиер щыІэ зэрыхъуар Бийм и Президент Дмитрий Медведевым и Указ щыхьыгъ. Абы и Унафэщ Сергей Мироновыр, Бийм и Парламентым и Унафэщ Сергей Нарышкиныр, Бийм и Правительствэм и Унафэщ Владимир Путинрэ Бийм и Конституцэ суд и Унафэщ Валерий Зорькинрэ ящІэ.

Комиссиер щыІэ зэрыхъуар Бийм и Конституцэм и 135-нэ статьям и 1-нэ пунктым и 2-нэ абзацым и 1-нэ предложенэм

Путин Владимир аргуэру дзыхь ирагъэз

(КIэухыр. ПщIэдзэр 1-нэ нап.).

КъыкIэлъыкIуэу псалъэ ираташ езы Президентми. Къызэуэсахэр гуапэу иригъэблагъа иужькIэ, **Медведев Дмитрий** къыхиГъэщIащ «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым ди гъащIэм увыпIэшхуэ зэрыщиубыдар икIи абы и зэфIэкIмэрэ илэжьхэмэрэ ящIащ. Къыдэлъытэнэу, ту лъарилъэтщ демографием, щIэныгъэм, медицинэм, нэгъуэщIхэми ехьэлIа парт проектхэм сэбэпныгъэ куэд къаззэрыригIуар икIи Урысей Федерацэм и зыужьныгъэм абыхэм хэлъхьэныгъэ ин зэрыращIар. А псалъэхэм яужькIэ псори куэд щIауэ зыпэплъэхэр утыку кьриХащ: жэуапльныгъэ ин зыпылъ парт лэжьыгъэшхэр къызэрыхуагъэлъэгъуар и гуапэу кьещэ икIи «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым а хэхьныгъэхэм щытекIуэрэ (абы езым шэч лъэпкъ къытрихьэркъым), Правительствэм лэжьыгъэ куэд къызэрыщIэпщылъыну кьхихьэкIу, **2012 гъэм щыIэну президент хэхьныгъэхэм Путин Владимир и кандидатурэр къыщIагъэлъэгъуэну кьыхелъхьэ**. А жэрдэмми сьездым кьрихьэлIахэр Iэгуаеу мыуихьжэмкIэ IущIащ.

Утыкум аргуэру кьихьа **Путин Владимир** кьызэхуэсахэм къраГъэзэ дзыкьым папщIэ фIыщIэ яхуйащIащ, икIи кьыхигъэщащ президент къулыкъым щIэбэныныр, ар зехьэныр мыхьэнэшхуэ зиIэ кьаIэну зэрыщытыр, ахэр аргуэру и пщэ ирилъхьажьныр зэрыхьэзырыр.

Адэкъэ Путиныр зыубгъуауэ тепсэлъыхьащ «Урысей зэкъуэтыр» экономикэ, политикэ, социальнэ, щэнхабзэ я лъэныкъуэкIэ дызыхуэкIуэ Iыхьэхэмэ зыщIэбэныпхъэу кьыльытэхэм. Къапщтэмэ, абыхэм ящыщу щIыхуэхэр псэупIэкIэ, лэжьыгъэ Iэнатlэкlэ, улахуэ, пенсэ тэмэмэкIэ, медицинэ IэхуэтхэбзэхэмкIэ кьызэрэпэщынкIэ, кьэралым зегъэузэщIныныр, шынагъэншагъэр гъэлъэныныр, нэгъуэщI куэди. Мурадхэм ящыщу Урысей Федерацэм и Правительствэм и лэжьакIэм зэхъуэкIныныгъэ кууэр хэлъхьэныр, унафэщI кадрыщIэхэм гулыитэ нэхъыбэ яхуэщIыныр.

Съездым и делегатхэр я пашэм и жэрдэмхэм гуапэу IущIащ икIи унафэ кьащтащ хэхьныгъэм и пэ кьихуэ программэм абырэ Медведевым и къэпсэлъэныгъэм кьыщыхигъэщахэмрэ лъабжьэ хуащIыну. Ар Iэлэткlэ кьащтащ.

Урысей Федерацэм и Президент Медведев Дмитрий «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и пашэу хэхьныгъэхэм зэрыхэтыныр наIуэ хьуэ иужькIэ убзыкIун хуейт адрей кандидатхэми я цIэхэр. ЗэгурыIуащ ахэр псори зэхэту цIыху 600 хьуну. Абы щыщу 150-р Лъэпкъ фронтым хыхьа зэщIэхъеенагъэхэмрэ жьилагъуэ зэгухэзныгъэхэмрэ ялысичиущ. КъаГъэлъэгъуахэм ящыщу и ныкъуэм нэхъыбэр (360-м нэблагъэр) яIэу кандидатхэм яхэхуэу аращ. Щэхуэу Iэ яIэта иужькIэ, унэцIэ псори яГъэбелджылащ. «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и федеральнэ спискэм Къэбэрдей-Балъкъэр щыIналъэ гупри щаубзыкуащ. Мис ар: **7-нэ щыIналъэ гуп - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ:**

49. I. Кьанокьуэ Арсен Башир и къуэр

50. 2. Щхьэгъуэ Адэлбий Лылу и къуэр

51. 3. Геккиев Заур Далхъэт и къуэр

52. 4. Васильев Юрий Виктор и къуэр

КъыщынэмыщIауэ, «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и Совет Нэхъыщхьэм адэкIи кьыхагъэнэжащ КъБР-м и Президент **Кьанокьуэ Арсен**. Генеральнэ Советым хэта, КъБР-м и Парламентым и «Урысей зэкъуэт» партым и фракцэм и пашэ **Жэрыкьуэ Борис** Гъусэ хуэхъуащ УФ-м и Къэрал Думэм и депутат **Щхьэгъуэ Адэлбий**.

«Урысей зэкъуэт» политикэ партым и сьездыр VI урысейпсо медиа зэIущIэшхэмкIэ фокIадэм и 25-м зэхуащIыжащ. Мэзкуу дэт Дунейпсо сатум и центрым журналистхэм щахуэзащ УФ-м и Правительствэм и Унафэщым и япэ къуэдзэхэу **Шувалов Игоррэ Зубков Викторрэ**, вице-премьерхэу **Жуков Александрэ Козак Дмитрийрэ**, МЧС-м и Iэтащхьэ **Шойгу Сергей**, щIыуэпс гъэтIылъыгъэхэмкIэ министр **Трутнев Юрий**, Къэрал Думэм и Тхьэмадэ **Грызлов Борис**, Президентым и администрацэм и унафэщI **Нарышкин Сергей**, Правительствэм и Унафэщым и прессекретарь **Песков Дмитрий** сымэ, нэгъуэщIхэми.

Журналист миным щIигъу (700-р къэралым и щIыпIэ зэмылIэужьыгъуэхэм, 300-р федеральнэ, хамэ къэрал хьыбарегъащIэ Iэнатlэхэм къикIауэ) здриихьэлIа форумым псалъэмакъ щхьэпэ щекIуэкIащ. Ар текIуэт «Урысей зэкъуэт» урысейпсо политикэ партым и XII сьездым кьыхигъэхам, адэкIэ къэралым зэрыизыужьыну щIыкIэм, щIыналъэхэм ящыщIэхэм, нэгъуэщIхэми. ЦIыхубэ хьыбарегъащIэ Iэнатlэхэм я лэжьакIуэхэм Iэмал яГъэтащ Урысей Федерацэм и Правительствэмрэ Къэрал Думэмрэ я унафэщIхэм сыт хуэдэ упщIэкIи зыхуагъазэу абы и жэуапыр зыIэрагъэхьэну.

ЖЫЛАСЭ Заурбэч,
«Адыгэ псалъэм» и корреспондент.
Мэзкуу къалэ.

КIэухыр Валерий *(сэмэгумкIэ щытщ)* **аспирантурэм щыщIэса зэманым. Ут Плъыжьым абы и гъусэу тетщ и ныбжьыгъуэхэр.**

Мэзкуу, 1969 гъэ, щIыналъэхэм.

70

Фокiадэм и 22-м Налшык щыIэзэхэтаг «Гражданскэ жылагъуэр терроризмыр къэмгъэхъунымкIэ, абы еблэныкIэ щыIэ системэм и IэмальфIыр» зыфаща «СтIол хъурей». Ар къызэрагъэпэщащ Москва бзэ щIэныгъэхэмкIэ и къэрал университетым, Исламым и дунейпсо миссием, Къэбэрдей-Балъкъэрым и мусылъмэн дин Iуэхущапlэм. А Iуэхумкlэ абыхэм къадэIэпыкъуащ КъБР-м и Президентым и Администрацэмрэ Правительствэмрэ. ЗэIущIэм хэтащ Кавказ Ищхьэрэм и республикIэхэм я унафэщIхэм, журт дин Iуэхущапlэхэм я унафэщIхэр, я лIыкIуэхэр, къэрал университетхэмрэ диным щыхуражаджэхэмрэ я ректорхэр, Кавказ Ищхьэрэм и республикхэм я щIалэгъуалэ, студент зэгухьэныгъэхэм щыщхэр.

ЗЭIУЩIэр къыщыдзыIуихым, Москва бзэ щIэныгъэхэмкIэ и университетым къудамэ щхьэхуэу хыхьэ, дунейпсо зэхуущытыкIэхэмрэ щэнхабзэ-политикэ щIэныгъэхэмкIэ институтым и унафэщIым и къуэдзэ Гольев Александр игъэбелджылащ кьаIэт Iуэхугъэм псом япэ гулыитэ нэхъ зыхуащIыпхъэу хэль щытыкIэхэр, кьыхигъэщащ «СтIол хъурей» къызэрэпэщыным Къэбэрдей-Балъкъэрым и Президентымрэ и Правительствэмрэ лэжьыгъэщхэу зэрырахьэлIар.

«СтIол хъурейм» кьыщыпсэлъахэм Iуущ Iу кьыхагъэщхьэхуэкIащ терроризмыр, экстремизмым дин лъабжьэ лъэпкъ зэрамлIэр икIи яIэн-кIэ Iэмал зэрыщымыIэр, апхуэдизкIэ абыхэм япэщIэтыныкIэ гражданскэ жылагъуэм зэфIэкIышхуэ зэрыбгъэдэлыр.

«Дэдтхэнэмэ гурыдгъэзэн хуейщ «си Iуэху хэлъхьымэ жьпIэу лъэныкъуэкIэ укъыщытыныр ажал пэлъытэу зэрыщытыр. Террор щIэпхъаджагъэ зэралъэныкъуэ щыгъуаз, зыри жьзымыIар ар зылэжьахэм ящыщ мэхьу, - ящIащ Кавказ Ищхьэрэм и дин Iуэхугъэр зэгъэзэжу центрым и унафэщI Бердиев Исмэхьил.

ЗэIущIэм щытепсэлъыхьащ диныр терроризмымрэ экстремизмымрэ тегъэщIапIэ ямыщIыну папщIэ зэхьыгъэхэм, а щытыкIэр муслымэн кьызэрыгъэкIэм зэран яхэзымыхъун хуэдэу Урысей псом Iуэхугъ кьызэрыщIэзэрыщIэну щыгъуэ, лъэпкъ зэхэгъэжыр зи лъабжьэ мыгъуагъэхэр Урысейм щыгъэкIуэдыным.

«СтIол хъурейм» кьыщыльытащ дин кьызэрыгъэкIэр законхэм кьитIаеу зехьэныкIэ хуитныныгъэ псори Урысей Федерацэм щыIэу, сепаратизмыр, экстремизмыр, терроризмыр муслымэн диным зыкIи пымыщIауэ, апхуэдизкIэ кьаугъэмрэ зауэмрэ хуэзышIэ сыт хуэдэ Iуэхугъуэзэри ягъэхьэунашащ. ДинкIэ фIэщхъуныгъэ зиIэ псори кьаухуражаджэ мусылъмэн диным и купщIэр зэблэхъыну зыгъэуБынну нужь ит дэтхэнэми пэщIэувэным.

ЗэIущIэ нэхъыбэм пресс-конференц зэхэтащ. Кавказ Ищхьэрэм и журналистхэм я упщIэхэм жэуап ираташ бзэ щIэныгъэхэм я кандидат Гольев Александр, СНГ-м и Дин советым и гъэзэщIакIуэ комитетым и унафэщIхэм ящыщ, Исламым и дунейпсо миссием и президент, Кавказым и мусылъмэнхэм я Управленэм и лIыкIуэ, Кавказ Ищхьэрэм и мусылъмэн Iуэхухэр зэзыгъэУу центрым и генеральнэ лIыкIуэ, муфтий Пщыхьэщ Шафихь, КъБР-м и чэнджэщ я унафэщI, протоперей Бобылев Валентин сымэ.

Журналистхэр зыщIэупщIа Iуэхугъуэхэм ящыщщ дин нэхъыщхьэу щыр - мусылъмэн, чристэн, иудей - курыт щхьэхэм щеIэжьи хуейуэ кьыхалъхьэ жэрдэмым зэреплъ.

- Сэрителъхьэца динхэм я щэнхабзэр курыт еджапIэхэм щеГъэджьныным. Динхэракъым сабийхэр зыхуеГъэдэжэн хуейр, ар зыгъэгъэнэн зыщI цIыху. Дин щэнхабзэхэм щыгъуэзэ сабийм и диныр и унагъэращ щигъуэтыжьын хуейр, - жиIащ Пщыхьэщ Шафихь, КъБР-м и чэнджэщ я унафэщI, протоперей Бобылев Валентин сымэ.

Журналистхэр зыщIэупщIа Iуэхугъуэхэм ящыщщ дин нэхъыщхьэу щыр - мусылъмэн, чристэн, иудей - курыт щхьэхэм щеIэжьи хуейуэ кьыхалъхьэ жэрдэмым зэреплъ.

- Сэрителъхьэца динхэм я щэнхабзэр курыт еджапIэхэм щеГъэджьныным. Динхэракъым сабийхэр зыхуеГъэдэжэн хуейр, ар зыгъэгъэнэн зыщI цIыху. Дин щэнхабзэхэм щыгъуэзэ сабийм и диныр и унагъэращ щигъуэтыжьын хуейр, - жиIащ Пщыхьэщ Шафихь, КъБР-м и чэнджэщ я унафэщI, протоперей Бобылев Валентин сымэ.

●СтIол хъурей»

Жылагъуэм и къарур

●Iуащхьэмахуэ куей

Зыхуей щыхуагъазэ

Iуащхьэмахуэ районым и жылагъуэхэм, уэрам, гъуэгуанэ километр 9,36-м щыгъэрагъэпэщыж.

ТЫРНЫАУЭ кьалэм Мусукаевым и цIэкIэ щыIэ уэрамым мэтр 3360-м асфальт тральхьащ. Псори зэхэту я лэжьыгъэхэм сом мелуани 3-рэ мин 300-рэ хуэхахащ, абы и проценти 10-р щIыпIэ бюджетым ейщ.

Куей администрацэм и Iэт ащхьэм и Интернет-х эщIапIэм кьалэдэсхэм хуагъэхьащ щIыпIэ властымрэ гъэзэгу Iуэхущапlэм и унафэщIхэмрэ фIыщIэ щыхуащI тхыгъэ. Езыхэмэ пщIантIэхэр зэIуэзэпэщ ящI, унэ щIыхьэпIэхэр, Iуплъапlэхэр зыхуей хуагъазэ, щIыпIэхэр гъэдэхэныкIэ теуцуа щэбэр щIыхьэхэсхэм жыджэру хэтщ.

Нейтринэ поселкэм метр 2000-м асфальт щытральхьащ. Мы жылагъуэм щагъэзащIэ ремонт лэжьыгъэхэм ЖКХ МУП-м сом мелуанрэ мини 112-рэ хилъхьащ. Эльбрус къуажэ адміністрацэм и мыпкъуэкIэ метр 4000-м асфальт тельхьэныр Терскол щIэзэфIокI. Абы сом мелуанрэ мин 300-рэ хуоэз.

Iуащхьэмахуэ районым нэгъабэ щIэзэрагъэпэщыжащ социальнэ мыхьэнэ зиIэ псэуалъэхэм - сымаджэщхэм, еджапIэхэм, Кулиевым и цIэр зезыхьэ ЩIэнхабзэмкIэ унэм екIуалIэ гъэзэгуэр. А Iуэхум сом мелуани 5,5-рэ кьыщагъэсэбэпащ.

ТАРИМ Алисэ.

**Къэрал Думэм и депутатхэм я мурадщ 2011 гъэм и бжьыхь сессием кьрихьыдзэу «Урысей Федерацэм щыIэ щэнхабзэм и Iуэхукlэ» зыфиIощIэ кьащтащ. Абы и проектыр Щэнхабзэмкlэ комитетымрэ Урысейм кулкуурологиемкlэ и институтым и Iэщlагъэдэхэмрэ я щIэныгъэ-щIэныгъэ кьащтэну кьащтэну игъэуэзрыхьуам щэч лъэпкъ хэлъхьым, сыту жыпIэмэ, иджыпсту щэнхабзэм и Iэнатlэм щыIэ зэхуэщIыпIхэр зэблэщIыкIыну. «Урысей Федерацэм щэнхабзэмкlэ и Законодательствэм и лъабжьэр» законырщ. Ар къызэрыдзэу а хабзэм зэхъуэкIыныгъэхэр зэхэлъхьэ федеральнэ закону 15 кьыдэкIа пэрмиш, экспертхэм зэрыкьыдэгъуэу кьаIытуэ а хабзэ жыпIэр щыIэ «ЛъэныкъуэкIи якьы хуэуаз».

ИДЖЫРЕЙ законопроектыр зэхэзыпхъхьаэр япэ дыдэу хэзыгъэгупсысыкьар щэнхабзэм и Iуэхущапlэ дыдэу ебыпытапхъэщ. 80 гъэхэм литературэмрэ гъуазджэмрэ кьадэкIуэу абы хэрагъэубгъуэ щытащ хабзэхэмрэ хьэл-щэнхэмрэ. Иджыпсту Iэщlагъэлlэхэм кьалъытэ «щэнхабзэ» псалъэм кьэдкIэ нэхъыбэ кьикIыу: щэнхабзэм езы Iэнатlэм кьыдэкIуэу кьызэщIыубыдэну хуейщ къэралым мы зэманым щыIэ социальнэ-экономикэ программэхэри.

«Урысей Федерацэм щэнхабзэмкlэ и законодательствэм и лъабжьэхэр» законым и 7 статьям 2009 гъэм халъхьа зэхуэсыкIыныгъэхэм кьагъэувырт экономикэ, экологие, социальнэ, пIэнкъ щыжьыныгъэмкlэ къэралым программэ псоми, апхуэдизу Iэщlагъэ щIыналъэхэм я социально-экономикэ зыужьныгъэмкlэ программэжмрэ я комплекс планхэмрэ я щэнхабзэ Iыхьэхэри фIэкIыпIэ имыIэу кьэпсэлъэну хуейщ. Апхуэдизу щыт пэтми, а хабзэ мардэр, ипэжыпIэкIэ жьыпIэмэ, зы щIыпIи щагъэзащIэркъым. Абы и щIыхьэту кьэпхъ хуэнуц кьуажэм зегъэужьыныкIэ программэр. Адрей программэхэмебгъапщэ, абы щэнхабзэм теуХуа Iыхьи хэтщ, ауэ программэм кьыщыгъэпIэгъуэ кьаIэн псоми гъэзэщIэнкIи, тенкIуэ, дэну ахущэр хуаутIыпщи, щэнхабзэмкlэ лэжьыгъэхэр гулъытэншэу кьагъэнащ. Урысейм и щIыхуэхэм псэун папщIэ маззэм нэхъ мащIэ щыIэ щIэн хуейуэ кьаIытэ ахъшэ бжьыгъэм щыщу щэнхабзэм и Iуэ хутхьэбзэхэм трагъэкIуэдапхъэу кьабжар процентитхурщ.

Апхуэдизу унгу кьэбгъэкIыж хъунущ псалъэмакъ куэд кьыззэрыкIа «Урысей Федерацэм щыIэ унафэр зегъэкIуэныр кьыщыIэзгъэпэщыныкIэ псоми и зэхуэдэ хабзэхэм я Iуэхукlэ» Федеральнэ закон №131-ФЗ-р. Абы ипкъ иткIэ жылагъуэм дэс щIыхуэхэм я зыгъэпсэхугъуэ зэманыр кьызэрэпэщыныкIэ абыхэм щэнхабзэмкlэ Iуэхущапlэхэм я Iуэхутхьэбзэхэр яхуэщIэныкIэ полномочиехэр зыратар жылагъуэхэм щIыпIэ унафэр щызезыгъаIуэ органэхэр. Абыхэм я кьаIэнщI ежьхэм кьыгъэрыхьэ хэхъуэ мащIэм щыщ аХьшэкIэ щэнхабзэмкlэ Iуэхущапlэхэм я гъэжьыгъэ кьызэрагъэпэщыну. ЗэрыгурыIуэгъуэщI, жылагъуэхэм я бюджетхэм я хэзыгъэхэр иджыпсту зэрымащIэ дыдэм кьыхэхIыу, щэнхабзэмкlэ унэхэм щIылъэжьэн хуей Iэщlагъэлlэхэр ирикъуу кьыхэхущэркъым, зыхуеину Iэмэгъэмэхэр кьаухуащэхэркъым, щэнхабзэмкlэ Iуэхущапlэхэм я унэхэр яхуэзгъэпэщыжыркъым, абыхэм мафIэсымкIэ щынагъэнщащагъэ яIэнар кьаухуащэхэркъым. Арат щэнхабзэм я и Iэнатlэм кьыбгъэдэхуэ кьаIэн инхэр - лъэпкъ хабзэхэр, бзэр, ижь-ижьыкIи тIыпIэр щIыхуэхэм кьадэгъэхуэ щIыхуэхэм я Iэщlагъэхэр, щIыпIэгъэ кьуЛей зыщI нэгъуэщI Iуэхугъуэхэр хъумэнымрэ абыхэм зегъэужьыныныр - нэгъэсауэ гъэзэщIа щIэмыхьэр.

Ипэжыпlкlэ жьыпIэмэ, щэнхабзэмкlэ муниципальнэ Iуэхущапlэ псоми Iэщlагъэлlэхэр яхурикъуркъым. Статистикэмкlэ къэралым и Iуэхущапlэхэм кьат бжьыгъэхэр зэтещIыкIыжу, мы Iэнатlэм пэрытхэм я процент 40-м щIигъум зыхуэфэщэн Iэщlагъэ яIэкъым, процент 70-м щIигъум иужьрей илъэсипщIым кьрихьыдзэу зэн я щIэныгъэм хагъэхъуакъым. Абы кьыдэкIуэу жьыIэн хуейщ щэнхабзэм и Iэнатlэм пэрытхэм ящыщу муниципальнэ щэнхабзэ Iуэхущапlэхэм щыщ

Идар Гуащэнэ Марие зэрыхъуар

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.)

Ди зэманым цIыхур и щхьэ хуэпсэужу тыншыгъуэ кIыльныхъуэу кьэна щхьэкIэ, пасэрей лIыфIхэм ГуащIэ кьалэн зыщащIыжкхэр нэгъуэщI зыгуэрт. Нэгумэ Шорэ и «Адыгэ льэпкъым и тхыдэм» Темрыкъуэ и хьыбарыр зэрэдым хуэдэу дахэу, кьыхоф:

«Къэбэрдеитщ Темрыкъуэ, Мэремщауэ и къуэр, балинГь зэрыхьуэрэ лIыхъужьыгъэм хуэпабгъэрт. Ар щэхъуэпсырт лIы Iуащхэмрэ езым и къуэш нэхьыжь КIэмыргъуокъуэрэ я унафэ щыщIэтым адыгэ льэпкъым иIа пщIэр ригъэзгъуэтыжу мамыру игъэпсэужу. Зауэ гуфIгъэм щишэчыну Гуть jекьолIэм Темрыкъуэ куэд щIауэ хуэхьэзырт. Абы зигъэтыжыныбр фIэлыгъэншагъэ т зэп пщIэ игъэувыртэкъым, щIакIуэм тельрэ уанэр и щхьэм щIэдзауэ уафэ щIагъым щыжейрт, шыл нишхырт, езым дэпкIэ игъэжьэжуурэ. Лащэм ещхьыр зэрыр. ДжэгуакIуэхэм яхъумащ Темрыкъуэ и хьэлыфIхэм ящыщу иджыри зы: абы зэрымыщIэкIэ бийм теуэну зыкъуимыгъэбзагъэу «СынокIуэ» жIэрэт хьыбар иригъащIэрт.

НЭГУМЭ Шорэ.

«Адыгэ льэпкъым и тхыдэ»

НОБЭ къэралхэр нэхъ зэпыщIа хъуами, Щы хьыкуейм и зы льэныкъуэмкIэ щекIуэкIыр адреймкIэ кьыщIмыIуу зэман щыIа кьыщIэкIынкъым. «Дуней м кIапэ щхьэхуэхэм щыпсэу пэтрэ, Мысыр адыгэхэрэ Кавказым щыпсэухэри зыпэщIэтыр эы бийт», - етх тхыдэжв щIэрыIуэ Опрышкэ Олег Темркъу эи и льэхьэнэм теухуауэ. Иужьрей адыгэ мамлюк сультIан Тумэнбей щхьэпылъэ ящIу, му слым эн дунейм Тыркъмрэ абы и блыгущIэтхэмрэ тепщIы щыхьэ нэужь, зэгурымIыуэф адыгэпщэм гуГъэу кьаужнар тэтэр-монголхэм закъыщIэщIэзытхъкъа Урысей пащтыхьыгъэмрэ тыркухэм я унафэм эзкIэ щIэмыхуа Дыщэ Ордам кьыгуэльэлъа хъаныгъэ хэмрэт. Хэнум хьанхэмрэ дагьыстэн щокьалхэмрэ зы льэныкъэкIэ, дуней псом тепщэ щыхьэну еIэ Тырку кьэрагъэуэр - мыдреймкIэ ди щыIакIэр къаубыдыну кьэхъуапсэ эрт Тель хьэ эрагъуэту Хэнум кьаугъэ кьыщыхьIэт адыгэпщ зызымыгъэщIыкIуэмэ уащыгугъын папщIэ уатекIуэн хуейт. А псом кьадэкIуэ, Кьэзанрэ Ас трэхьанрэ эрчыбыдрэ зи гъэнагъэкIэ кIуэ пэтмэ нэхъ кьэкIуатэ урыс пащтыхьыгъуэр е бий, е ныбжьэгъу щIын зэрыхуейр IубгъэкIуэт мыхъун кьаIэну зэманым кьиигъэвадж. Iуэхъуэ и хьэлъэгъу эм ГуащIэнэ ифI кьекIами, абы и «Iурыдзэн» хъуамэ, щхьэж зэрыхуейуэ зыгурагъэIуэкынщ. Дэ зэкIэ тIыьагъуэр Темрыкъ уэ кьыхолIэхэм я нэхъ тынщыр, и хэкум и фейдэ зыпылъыр кьыззрыхихараш. Нобэр кьыздэсым абы дызэрыпсэлъыхьмэ кьеГъэлъагъуэ пщIэ а гъуэгум щхьэфIмыIэхууэн зэрытемыхьар. Дахэу и Iуэхугъуэм тетхьхьащ зи гугъу тщIы льэпкъитIми япхъу Къэшэж Иннэ. «Къежьапlэм гупэр хуэгъэзауэ» поэмэм усакIуэм и бзэкIэ Темрыкъуэ и пхъум жреIэ:

Къысхуэгъэгъ у,
си хьыджэбз,
Уэ гъэрыпIэр кьыппоплъ,
ПщIыуэ сэ сыкьалъхуащ,
Къэбэрдейр гуэзвэтIуэ
ихуащ.

А гупсысэ дыдэр Темрыкъуэ кьыщегъэльагъуэр Мэшбащ Iисхьэкъ и «Адыгэхэр» романым:

- Си щхьэгъуэсэмрэ сэрэ игъащIэми адыгэ малъхьэт диIэну дызыщIэхьуэпсар, ауэ ди нэтIэм итыр нэгъ уэщIт: Льэпкъыр нэхъыфI хуэзгъэзэнщ жысIэри, сипхъухэр урысхэмрэ нэгъуейхэмрэ я IэмышIэ ислъхьащ...

- Сыт пщIэн, Темрыкъ уэ, - кьыхъуваш уэрщэрыж Жамбэч, - щыхуу дунейм тетым хуэдизу гъ уэгъуи щыIащ. Дэтхэн зыри гъуэгу щхьэхуэ те тщ езым енкI...Уи пащтыр пащтыкъ гуащэ щыхьуакIэ, ар езы зиусхьэным игу дыхьауэ аращи, мис а уи хьыджэбзыр къэбгъэсэбэнурэ узыхуейр пхыгъэкI. Иван Тыркъм ирищIыла зэгурыIуэр ирырекьутэжи, адыгэхэм къэралыгъэ ящхъэмыкIэ я кьыдрелэ пIыкъу, езым и ипщэ гъунапкъэхэри хьумэ хьунщ.

Нэхъ жыжьэ макIуэ Бэлагъы Любэ и «ГуащIэнэ» роман-поэмэм кьыщыгъэльэгъуа Темрыкъуэр. Iуэрыдзэн анэми, пхъуми, адэми я гум щыщIэр кьегъэльагъуэри, адыгэ хабзэм кьалэн ищI щыIэмкIэ гъэр и щIагъщIэльу жьэкIэ жаIэр утыку кьрелъхъэ.

Хьэпхоъущокъуэ:

УиГуащэнэр Тхъэм щищI
насыпыфIапэ,
Щэчыншэщ хьэлкIи щэнкIи
дэ ди напэ
Кьихъуэмэу зэрыхьунур ар
лъэпкъ Гуащэ,
Уэ ппIа бзылъхугъэр,
лъэпкъми хуэфащэщ <...>

Темрыкъуэ эпщ:

Ди дэль-ди хьэл согугъэр
кьывгурыуэу -
ПщышхуитI кьыпхэткъым
нобэ зэгурыуэу!..
Дызэгуэмыхьэм, лъэпкыр
дыкIуэдзынщ,
Дэ ди Iэкlэ ди льапсэр
дгъэгъущынщ!.. <...>

Тхъэм фIыр кьыфхуищIэ,
фыкьихьащ си льапси,
КьызэфхъэлIащ гукъабзэу
фи гупсыси.
Хэку Iуэхуущ урысым
Iуэрыдзэ щIыхэтIыныр,
СыфfэфIщ, си кьэушхэ,
фыкьыздэщIыгъуну.

Я нэхъыфIыр шы къарапцIэм Гуащэнэт зыиртыр адэм

МАРИЕ и щIэ дыдэмрэ ар Мэзкуу япэу зэрыкIуам теухуа хьыбархэмрэ зэщхьэщокI. Нэгумэ Шорэ зэрыжиIэмкIэ, Темрыкъуэ и пхъум и адыгэщIэу щытар *Марианд*, ригъэжьащIэрэ, *Марие* кьыфIащауэ:

«Идар и къуэ Темрыкъуэ эпщыи, адыгэхэм дыгъуэнрэ фыщIэнрэ фIэкIа Iуэху ямыIэу зэрыудэфамрэ хьэлыншIу зэрызэхэтымрэ щIилъагъуи, и къуэмрэ и пхъумрэ Урысейм щагъэсэн щхьэкIэ игъэкIуэну мурад ищIащ. Дзыхь зыхуищI цIыху кьыхихри, абы сабийхэр Мэзкуу ишэу пащтыхь Иоанн Васильевич игъэтэну иритыну унафэ хуищIащ. И къуэм и цIэр СальтIант, и пхъум Мариант. Урысейм зэрынэсу абыхэм щхьэр кьыпщIыхалъхьащ, абы ипкъ иткIэ къуэм - Михаил, пхъум - Марие кьыфIащащ. Адыгэхэр Михаилым «Урыскъанкlэ» еджэн щIадзащ, абы къарагъэкIыр «урысхэм я гъэсэн» жиIэу арат».

НЭГУМЭ Шорэ.

«Адыгэ льэпкъым и тхыдэ»

Нэгумэ Шорэ жиIэр ди фIэщ щIэдмыщIын щхьэусыгъуэ дымыльагъуми, нэчыхьыр ятха нэужь, Темрыкъуэ ипхъу Мыхьурыб и щыпхъум кьыхуитха письмохэм абы ГуащIэнэ цIэмкIэ зыкьыщыхуегъаэ, ар цIэ лейми кьыщалъхуам фIащауэ щытми.

ГуащIэнэ пащтыхьым и къэшэн мыхъу щыкIэ Мэзкуу яшауэ кьыхьыщI нэгъуэщI тхыгъэ гуэрхэри щыIащ. Абыхэм ящыщи Арсеньевэ Еленэ и «Нэчыхьхэр уафэм щатх» тхылъыр. Абы ГуащIэнэ цIыхухъу щыгъын щыгъыу и дэпхъум щыгъуэ и къеплъыныр, динныщIэр кьиштэныр, абы ипкъ иткIэ цIэ кьыфIащыныр.

Пащтыхьым и къэшэнэр япэу зэрифIэгъуэ щыкIэрэ зэхъэмыдзэу кьаIуэтэж. Хьыбархэм я зым кьыззрыхъэщымкIэ, Темрыкъуэ и пхъум Иван Грознэм и лIыкIуэхэр кьыщыщIэупщIэм, щыхьэрым иригъашIэу кьеплъыну гукьыдэж зэрилэр зэрыщыжрагъэм, абы ГуащIэнэ нутIыпщым кьыхэкIыу. Ар щыжраIэжьым, Иван IV унафэ ищIащ пщащым и сурэт ящIу хуаужьу. Сурэтыр иг у щирхьым, пащтыхьым ар и къэшэну игъэIыри, чристэныщIэ фIащу диным кьрашэну унафэ ящIащ.

Шэч кьызытепхьэ гуэрхэр кьыхэхъэми, зыльъэгъуам итхьжауэ кьэпфIощI «Иван Грознэм Темрыкъ уэ ипхъу Марие кьызэришар» зи псальащхэ, пасэрей урыс хьэрфхэмкIэ тха тхыгъэжь дыдэр. Ауэ абы зэрыжиIэмкIэ, Темрыкъуэ езым тэтэрыпщ Шихалей Иван Грознэм хуиIуэхуащ: «Си пхъур пащтыхь гуащэу пшэмэ, Яик псым щегъэжьауэ Индыл (Волгэ) нэс щыпсэухэм, адыгэ жэри яхэту, щхьэщэ кьыпхуегъэгъщынщ» жиIэу. Ар зэрыт тхылъ щыIэрыхьэм, пащтыхьым кьитхьжащ: «Мы кьэпхъар уи фIэщу жыIпамэ, и сурэтыр схуегъэщIи кьыс-Iэрыгъэхъэ, ауэ хуэсакъ, нэгъуэщIым и сурэт кьыумыгъэхъ» жиIэу. Темрыкъуэ зэрэзы хъурт, махуищ пIалъэ кьыщтащ, ауэ унафэ ищIащ сурэтым пащтыхьым фIэжэ зыри емыплъыну.

Тхьцэ гъэжьыгъэхэм языхэзым щыхьуохэзэ Гуащэнэ и сурэт. Абы кьиригъэльагъуэ зхьыджэбз тхэлъухудым, пэж дыдэу, зэIуплъэгъуэ эм щэхьэхъэхьи теплъэ щIэщ. Ауэ Еленэ Тхьэ-Iухудырщ. Еленэ жиIаи ищIаи уи нэгу тхыдэм кьыщIигъэхьэркъым, лъэпкъ псо щIэззэун хуэдэу дахащэу зэрыщытар кьуиГащIэ фIэкIа. Апх уэдэщ Гуащэни. Абы теухуа тхыгъэхэр егъэлеящ, щIэгъэзгъэхащи, и теплъэр, насыпп Iэм ещхьу, кьэббыщ пэтрэ пIэщIокI. Мыбдежым щхьэусыгъуэр пащтыхьэм уатетхьыхьыныр зы эзмани Iуэху щынагъуэнэщ зэрыщымытара кьыщIэкIынщ. IупщIу кьегъэльагъуэ а Iуэхуугъэр Иван Грознэм теуэу а пасэрей тхылъыжь куэд зэпкрыбзыхьжа академик цIэрыIуэ Личхачев Дмитрий: «XVI лIэщIыгъэм и етIуанэ Iыхьэм къэралыгъэм литературэм епха Iуэху абрагъуэхэр иIэтурэ, ар езым и пщылI ищIащ. Екlу у, зэщIэпщIыпщIэ у, у эримыгъэплъу дахэу псори кьиГъэльэгъэн хуейуэ, и кьалэн нэхъыщхьэр гурыIуэгъуэ: гъэльэпIэн, хэIэтыкIын, блэкIари нобэри захуагъэм зэрытетым и щыхьэ ту кьэувын».

Иужьрей зэманым тхыдэри литературэри нэхъ хуит зэрыхьурэ, ГуащIэнэ тIэкIу нэхъ кьыззэрыгу эхI хъыджэбз суэрэтым «кьихьэн» щIидзащ. Тхыгъэ зыбжанэм ущрохьэлIэ ар дэтхэнэ адыгэ пащтыхь жан щыкIыми ещхьу жыджэгу, щы щэсыни, джэгуни фIэфIу, цIыхуб Iэщ Iагъэхэми хуэмыщхьэхыу щытауэ. А сэфэтым итщ гумащIагъ хэльу Бэлагъы Любэ дигъэльагъу ГуащIэнэ. Любэ Темрыкъуэ и гум кьиплъыр абы и пхъум щытетхыхькIэ, зытепсэльыхьым уигу кIэрымыщIэнкIэ Iэмал иIэжым:

Я нэхьыфIыр шы
къарапцIэм
ГуащIэнэ т зыриттар адэм!
Кьу эхэм ар яхэмыгъащэт,
ЯщIэрэ: ГуащIэнэ нэ нагъу э
Адэ гъхьашэм зэригъафIэр!
Ар пхъу кIасэщ... ХьэлкIэ
Хуэдэу щIалэм,
псэ мышынщэ,
Пащтыхь гуащэ фIэкI
умыщIэу
Пагэщ... псэльэрейкъым!..

Республикэм псори щызоэзэгъ

НАЛШЫК 2010 гъэм кьащыгъэIуахащ Хьисэ бегъымбарым и гъэсэн 12-м хуагъадэ Мария Магдалинэ и цIэр зезыхьэ чристэн тхылъ-елъэIуплIэр. Абы и япэ мывэр 2001 гъэм фокIадэм и 1-м КъБР-м и президенту а зэманым щыта КIуэкIуэ Валерэ, Ставрополь куейм и Владикавказ чристэн епархиемрэ я тет Феофан, а зэманым Къэрал Думэм и депутату щыта, тхъэельэIуплIэм и ухуэнырэ дэфтэрхэм я уасэр езыта Кьанокьуэ Арсен сымэ зэхэтыта зэIуIущIэм щагъэтIылъауэ щыташ. ЭрыжкIэжымкIэ, чристэн тхъэельэIуплIэм текIуэда сом мелуан 57-м щыщу 23-р Налшык дэт мэжджытышIхуэр абы и пэкIэ и мылъкуIэ езыгъэзууха Кьанокьуэ Арсен и фондым кьыхэкIащ. Марие дунейм щехьыжа махуэр тхыдэм и щхьэзыфIэфIагъкIэ Къэбэрдей-Балькъэрым и къэралыгъуэм и махуэщхэм тохуэ. Тхьэ закъуэм и динхэр зезыхьэхэр абы и фIыгъэкIэ республикэм зэрыщIэзэзэгрыыр нэхъри Iупщ мэ хъу.

ЖызыIэ щыIэщ Темрыкъуэ и пхъур чристэн пащтыхь гуащэ зэрыхъуам адыгэр игъэпуда фIэкIа, и сэбэн кьемыкIауэ, а Iуэхугъуэм уригушхэн дэнэ кьэна, Марие и дэкIуэкIэри тхыдэм и напэкIуэцI зыщыгъэгъупщэжын хуейхэм ящыщу, и фэепIыри кьедзыхьыжпхъэу. Мыбдежым езы тхыдэм дзыхь хуэщIын хуейуэ кьыштщохьу. Iпэрауэ, Гуащэнэ, дэхэнэ зы щIыуми ещхьу, и натIэм итыр езым кьыхихакъым. АдыгэбзэкIэ дыпсальэу ди щIыналъэ дыззэрисыкьым дэ езым ди фIыгъэ зэрыхэмыльым хуэдэ дыдэу, Гуащэнэ кьуанщэжьым ежьIэдаIуэу и адэм и унафэ зэрищIыззэщIамрэ щхьэгъуэ хуэхьуа лIы пхъашэр арэзы ящIу и Гуащэ мащIэр зэрихьамкIэ. Зэхэщыкlыгъуэу а Iуэхум тепсэльыхьащ зи унэцIэр кьыштхуэмыгъуэта щэшэн щIыхуб Зарэ цIэм щIэту и гупсысэхэр интернетым кьызыльхьар. Кьыздрихар мыгурыIуэгъуэу мы щIыхуб Iуащэнэ Тамиллэмэ Iюдхэ, ауэ зи гуть у ящIыр Темрыкъуэ и пхъур зэрырарм щэч кьытепхьэркъым:

*«Адыгэ эпщ Темрыкъ уэ Айдар и къуэм и пхъур нэм зыкьыщIмыдзэу дахэт, нэкIу зэхэтыкIэ кьабзэ иIэт, куэдрэ узыхуэмызэ гуакIуэгъ дэплъагъуэ. 1561 гъэм Иван Грознэм Тамиллэ кьишащи икIи япэ махуэм щегъэжьауэ нысащIэр езым и губжьым фIэлыкIыу иригъэсащ. Гурыщхьуэм, хьэлыншагъым, уеблэмэ гущIэгъуншагъым хуэхьэзыр пащтыхьыр хущIыхьэху цIыхуфэ щIыгъуэ щIынэм ирIыфIт, зэуэ зыкьыззэкIуихрэ иригъэхъуэрэ пкъыруплIыхьэу. Абы цIыхухэр игъакIуэрт пащтыхь гуащэм и льэбакъуэ кьэс кIэлъыплIыну, жиIари ищIари зы псальэ дамыгъэхуу кьыжьраIэжьну. Апхуэдэу и щхьэгъуэ щхьэзыфIэфIэр кьыщIэзэкIуэкIынум щыщтэурэ Тамиллэ псоми яльагъу уэ щIащ. Хэкlыпlэ зэрримыIэр кьыгурыIуэрэ цIыхухэм защидзейуэ, и фIыщ хьарым кьикIынк фIэкIа нэгъуэщI плъапIэ имыIэжу ар ильэсий фIэкI и лIым дэмыпсэуачэ сымаджэ хьури дунейм ехьжащ, иIэнатIэр и кьеГъэлагъуэ ибжу».

Дэ пащтыхьым и узынщагъи, и гупсысэкIи зэхэдгъэкIыну кьалэн зыщытщIыжыркъым, ауэ дамыгъэ гуэру ди нэгу щIэт Гуащэнэ дэтхэнэ зыми дэщхь, ГуащIэм унафэ кьыхууцIын зыхуэзыгъэщхь цIыху цIыкIуу зэрыщытым кьыхэкIыу, и цIэ кьыщитIупкIэ, Гуащэнэ Iуэхугъэм и ГуащIэ мащIэр зэрихьамкIэ, Зэхэщыкlыгъуэу а Iуэхум тепсэльыхьащ зи унэцIэр щIэту и гупсысэхэр интернетым кьызыльхьар. Кьыздрихар мыгурыIуэгъуэу мы щIыхуб Iуащэнэ Тамиллэмэ Iюдхэ, ауэ зи гуть у ящIыр Темрыкъуэ и пхъур зэрырарм щэч кьытепхьэркъым:

«Адыгэ эпщ Темрыкъ уэ Айдар и къуэм и пхъур нэм зыкьыщIмыдзэу дахэт, нэкIу зэхэтыкIэ кьабзэ иIэт, куэдрэ узыхуэмызэ гуакIуэгъ дэплъагъуэ. 1561 гъэм Иван Грознэм Тамиллэ кьишащи икIи япэ махуэм щегъэжьауэ нысащIэр езым и губжьым фIэлыкIыу иригъэсащ. Гурыщхьуэм, хьэлыншагъым, уеблэмэ гущIэгъуншагъым хуэхьэзыр пащтыхьыр хущIыхьэху цIыхуфэ щIыгъуэ щIынэм ирIыфIт, зэуэ зыкьыззэкIуихрэ иригъэхъуэрэ пкъыруплIыхьэу. Абы цIыхухэр игъакIуэрт пащтыхь гуащэм и льэбакъуэ кьэс кIэлъыплIыну, жиIари ищIари зы псальэ дамыгъэхуу кьыжьраIэжьну. Апхуэдэу и щхьэгъуэ щхьэзыфIэфIэр кьыщIэзэкIуэкIынум щыщтэурэ Тамиллэ псоми яльагъу уэ щIащ. Хэкlыпlэ зэрримыIэр кьыгурыIуэрэ цIыхухэм защидзейуэ, и фIыщ хьарым кьикIынк фIэкIа нэгъуэщI плъапIэ имыIэжу ар ильэсий фIэкI и лIым дэмыпсэуачэ сымаджэ хьури дунейм ехьжащ, иIэнатIэр и кьеГъэлагъуэ ибжу».

Дэ пащтыхьым и узынщагъи, и гупсысэкIи зэхэдгъэкIыну кьалэн зыщытщIыжыркъым, ауэ дамыгъэ гуэру ди нэгу щIэт Гуащэнэ дэтхэнэ зыми дэщхь, ГуащIэм унафэ кьыхууцIын зыхуэзыгъэщхь цIыху цIыкIуу зэрыщытым кьыхэкIыу, и цIэ кьыщитIупкIэ, Гуащэнэ жэр кьыщыпщIэхалъхьа махуэр. А дауэдапщэр митрополит Макарий иригъэкIуэкIащ. Хабзэ кьекIуэкIым тету, Марие и лъыхъуэм саугъэту дыщэм кьыхэгъэкыIа жэр кьритащ.

Нэчыхьыр щыщхьэIум и 21-м (щIэмкIэ - Iуэрыдзэн и 3-м) ятхащ. А махуэм Мэзкуу чэнджэщ тхъэельэIуплIэу дэтым я тхъэгъушэр апхуэдизкIэ жьабжьу кьеуэрти, цIыхухэм зым жиIэр адрейм зэхимыхьыжу щытауэ кьаIуэтэж.

Темрыкъуэ и пхъум псынщIэу урысыбзэкIэ пащтыхь сэрейм щекIуэкI хабзэхэри зригъэщIащ. Тэт эр-монголхэм я бжьым кьыщIэкIыжа кьудей Мэзкуу жьылагъуэр мыщIыхь пащтыхьым кьыхэкIа нысащIэм япэ щыкIэ тIэкIу ней-нейуэ кьепхьыщ щытами, езы пащтыхьым и гум Марие занщIэу дыхьащ. Абы и пIым иф1эфI псори диIагъырт, кьуанщIэхэр эыхэт щакIуэми, мыщэхэр зэрагъэзэуэми дихьэхыу епIырт. Иван зэрибжьмкIэ, пащтыхь гуащэр апхуэдэ дыдэут зэрыщытын хуэр: щхьэгъуэсэм пэрымыуэ, ищIэ псорэ иргу ирихьу, езыми фIэлыкIыну. Аращ урыс тхыздэджхэм, псальэм папщIэ, Карамзин Николай, Марие хуамыгъэгъуэр. Марие и жэрдэму жаIэ гурыщхьуэ узым иубыда Иван «опричнинэ» зыкIаца, езым хьумакIуэ хуэхьуа зауэлI гупыр кьызэрыгъэригъэпэщар. Ауэ Марие дзнэ щищIар опричникхэм жыIэр зыгъэгулъэ дэзэ гущIэгъунтэ хъакъэкIыну: и щхьэгъусэм иIэ гукъеуэр зэпхъэщхэщхьи Iэмал игу кьэкIамэ, абы губгъэн кьилэжьрэ?! Иджыри дигу кьэдгъэкIыжкIыпхъщ Грознэм и япэ щхьэгъусэ Анастасие езым и ажалкIэ зэрымыIэжар. МыIэрысэм щхьэхъ халхьэ-ри, Анастасие абы илъэкIащ щытащ. Пушкин и «Пащтыхьхыпхэу лIамрэ пелуаниблымрэ» таурыхьым и сюжетми уигу кьегъэкIыж ар. Литературэм цIыхубэм щыхьэт кьызыхуямыгъэтыф Iуэжхэр утыку кьрелъхьэри, купщIэр наIуэ кьещI. Адхуэдэ дыдэу Пушкин и «Дыщэ адакъэм теухуа таурыхьыр» зи гугъу тщIы Гуащэнэ-Марие теухуауэ хуагъэфащэ: Додон пащтыхьыр зытекIуэдэжк Шамахан гуащэр бгыхэм я адрыщI кьикIащ, таурыхьым эзмыIуса Iункlыбзэ1уххэм я макъ зэхэсхащ... Мывэ дэкIуеIпIэ зэвжэмкIэ сох... Темрыкъуэ ипхъу Марие, Къэбэрдеим щыщ урыс пащтыхь гуащэм и мывэ бэныр сымагъуэту кьуэрэ сыльыхуащ.*

- Мыбдежщ, - жиIащ абы щыIажьэм.

Бэныщхьэм тет тхыгъэр абы жиIам щыхьэт текъуэрт...»

Иван ЕплIанэмрэ Гуащэнэрэ илъэсий фIэкIа зэдэпсэуакъым. ЗэуэилъэсщIплIрэ тхущIрэ и пэкIэ ятха нэчыхьым и джэрпэджэжьр нобэми кьоIу. Марие теухуауэ диIэ гупсысэхэр зэтемыхуэми, ар тхыдэм кьыпхуэхэмыхьжьи папэкIуэцIу лъэпкъым и блэкIам щыхэткIэ, абы и ГуащIэм кьыхэщ ущиер ди щIыналъэм щыгъуэ ди кьалэнщ. Щыху цIэрыIуэр ныбжьэгъуэм зэрэпэтым хуэдэу ульэмыIэсыфыну лъагэуи, жагъуэгъуэм зэраIуатэм хуэдэу лъахьшэ дыдэуи щыт хабзэкъым. Пэжыр а хуэгъэфэщэныгъэ зэпэжьжьэхэм я зэхуакуращ нэхъыбэу кьышыбгъэтыр. Абы щхьэкIэ нэхъыбэмкIэ, щымыIар кьэгупсысыни хуейкъым, тлъагъумрэ зэхэтхымрэ зыгурыдгъэIуэн хуейуэ араш. Ар я кьалэнщ щIэныгъэлIхэми, литераторхэми, журналистхэми, политикхэми, егъэджакIуэхэми - адыгэу зызыбжьыр дэтхэнэми. IутIыж Бориси жиIауэ: «Пэжыр ныбжьэгъугъэм зэран хуэхьурькъым».

ЖЭМЫХЪУЭ Марь янэ.

Къэбэрдей лIыкIуэхэр Мэзкуу нэсащ.
Сурэтыр **Сэвкlуиф Хьэмид** *ищIащ.*

●ДифІ догъэлъапІэ

Фырэ Руслан ЩІыхь тхылъыр Лъэпкъ музейм и хъумакІуэ нэхъыщхьэ Къалмыкъ Верэ иретыж.

Лъэпкъ музейм и илъэс 90-р

Налшык дэт Лъэпкъ музейр илъэс 90 зэрыри-къур Іуэху дахэ зыбжанэкІа фокІадэм и 21-м ягъэлъэпІащ. Музейм и пашхэм гъэлъэгуэныгъэхэр къыщызэІуахащ пщыхьащхьэм Къарад киноконцерт гъэлъэгъуа-пІэм пщыхь дахэ щекІуэкІащ.

ГЪЭЛЪЭГЪУЭНЫГЪЭХЭР къыщызэІуахым кърихьэлІат КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр Фырэ Руслан, Іуэхущапіэ зэхуэмыдэхэм я лЫкІуэхэр, Германием, Москва, Адыгэ Республикэм, нэгъуэщІ щІыпІэхэми къикІа хьащІэхэр.

Ящ псалъэр зрата **Фырэ Руслан** зэІущІэм къэкІуахэм музейм и лэжьакІуэхэми сэлам гуапэ ярихьу узынщагъэ быдэрэ екъуалІэныгъэрэ яІэну ежьхэуа ижь, къызэхуэсахэм яригъэцІыхуащ хьэщІэхэр.

КъыкІэлъыкІуэу къэпсэльащ КъБР-м и Сурэтыщ Іхэм я зэгуэныгъэм и тхьэмадэ **Темыркъан Геннадий**. Абы къыхигъэщащ музейм и илъэс 90-р абы и хъугъуэфІыгъуэхэр зырызыхэу зэхуэзыхьэса цІыху емызэщыжхэми зэрамахуэшхуэр. А лэжьыгъэ мытыншым пэрыт, абы зи гъащІэр щхьэзыхь хуэзыщІ псоми фІыщІэ яхуищІащ.

- Ди Іуэхущапіэмрэ КъБР-м и Лъэпкъ музеймрэ зэрыщІэм и закъуэкъым, икІи зэдолажьэ. Щ.Къым щІакъым ди хьэпшыпхэр къатшэу Налшык зэрыщыдгъэльагъуэрэ, - жиІащ Іэщэкіэ Зэщіэуэда Къарухэм я музей нэхъыщхьэм и унафэщІым и къуэдзэ **Золотарев Евгений**. - Иджы Лъэпкъ музейр ди деж идогъэблагъэ, фи щэнхабзэм, гъуэзджэм москвадэсхэм зыщагъэгъуэзэфын папщІэ, нэхъ мащІэрэ, зы мазэкІэ екІуэкІыну гъэльэгъуэныгъэ къыщыдгъэІутхыну. Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэралыгъуэр зэтрамыухуэ щІыкІэ Лъэпкъ музейм и лъабжьэ Лъахэхутэ музейр Налшык къыдэзрыщыдгъэІуахар сфІэгъэщІэгъуэнщ сэ. Апхуэдэу зыхуэщІэнур лъэпкъ Іущыр, жыжьапльэрщ, тхыдэшхуэ зиІэрщ.

КъБР-м Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьныгъэмкІэ и министерствэм и ІэщІагъэлІ нэхъыжь, сурэтыщІ-орнаменталист **Къарэмырзэ Фаризэт** музейм и лэжьакІуэхэм яхуэгъэза и псалъэ гуапэхэм яужькІэ, Іуэхущапіэм тыгъэ хуищІащ и лэжьыгъэхэм ящыщ зы.

... Лъэпкъ музейм и пэщищыр хьэпшып зэхуэмыдэхэм яуфэбгъуат. Зым пасэ зэманым щыщІэдзауэ нобэр къыздэсым траха сурэт гъэщІэгъуэнхэмкІэ наІуэ пщегІ Іуэхущапіэм и тхыдэр. Абыхэм къагъэлъагъуэ революцэм и пэ къихуэу зэманым и тхыдэм, археологием, художественнэ къудамэхэм я лэжьыгъэхэр, музейм щекІуэкІа гъэлъэгъуэныгъэ-практикэ конференцхэр, зэІущІэхэр, гъэлъэгъуэныгъэхэр, щІыпІэ зэмылІэужьыгъуэхэм къикІауэ абыхэм яхуэхьэлІа хьащІэхэр, нэгъуэщІхэри.

ЕтІуанэ пэшыр хуэхэщ дзэрбзэр щІэрыІуэ ХьэцІыкІу Мадинэ и Іэдакъэщ Іэкі лъэпкъ фащэхэмрэ музейм и гъэтІылъыгъэхэм ящыщ щыгъыныгъуэхэмрэ. Абыхэм я дахагъэмрэ «адыгэмэ къызэрыкІэрихьмрэ» зи лъэпкъыр, щІыналъэр фІыуэ зыльагъу зы цІыхуми и псэм нэмысу къигъэнэнукъым. Нэр ягъэгуфІэ къудейкъым дамыгъэ гъэщІэгъэнэмкІэ, дыщэидэхэмкІэ, ижь-ижьыж лъандэрэ адыгэхэм къадэгъуэгурыкІуэ хьэпшыпхэмкІэ гъэщІэрэщІа щыгъыныгъуэхэм, атІэ уи псэр ягъэхуабэ, гушхуэныгъэ къыпхалъхьэ, ахэр къызыщІэна ди нэхъыжьхэм урагъэупсыси, абыхэм уи щхьэр лъагэу уагъэльагъуж.

Ещанэ пэшым щыбольагъу Іэпщ Іэльапщ Іэхэм я Іэдакъэщ Іэкі хэр. Абыхэм къадэкІуэу музейм и пщІантІэм Іэщ Іагъэм щыхагъэгъуазэ дерсхэр щекІуэкІащ: арджэн, упщІэ щІыныкІэ, дыщэидэмкІэ, вет Нэхъыщхьэм и Президиумым къыбгъэдэкІ ЩІыхь тхылъхэр хуагъэфэщащ, дипломхэмрэ грамотэхэмкІэ ягъэльэпІащ. 2010 гъэм, ТекІуэныгъэ Инир илъэс 65-рэ щрикъум, щІэблэм хэкур фІыуэ яІагъэуу гъэсэныныкІэ лэжьыгъэшхуэ зэрызэфІигъэкІым папщІэ, музейм къратащ УФ-м и Президентым къыбгъэдэкІ медалыр.

Музейр здынэсам къыщыуІыжьыкъым, мурадхэм ящыщщ ар зыхуей хуэзэу зэгъэпэщыжыныр. Си фІэщ мэхъу музейм и гъэтІылъыгъэхэр, лъэпкъым и блэкІамрэ и нобэмрэ къэзыгъэльагъуэ щэнхабзэ, гъуэзджэ хуэгъуэфІыгъуэхэу цІыхубэм щхьэкІэ уасэ зимыІэхэр, яхъумэн папщІэ абы и лэжьакІуэхэм яхуэзэфІэкІ дяпэкІи къызэрамыгъэнэнур.

Фырэ Руслан купщІафІэу къэпсэльа иужь, КъБР-м и Правительствэм и ЩІыхь тхылъхэр зыхуагъэфэщахэм яритыжащ. Апхуэдэу зыгъэзэщІащ музейм и литературэ къудамэм и унафэщІ Бещтокъуэ Хьэбас, Лъэпкъ музейм и къудамэу ПащІэ Бэчмырзэ и цІэр зезыхьэ унэ-музейм и унафэщІ ПащІэ Ленэ, Лъэпкъ музейм и ІэщІагъэлІ нэхъыжь Емельяненкэ Надеждэ, экспозицэ къудамэм и унафэщІ Джаппуевэ Азизэ, ЩоджэнщІыкІу Алий и унэ-музейм кІэльыпльэ Тэтэр Хьэуа сымэ, нэгъуэщІхэри.

Лъэпкъ музейм и лэжьакІуэ зыбжанэм хуагъэфэщащ КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ, ЩІалэгъуалэм я Іуэхуэсэныгъэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлэжьэныкІэ, Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьныныгъэмкІэ и министерствэхэм, Щэнхабзэм и лэжьакІуэхэм я профсоюзым и рескомым, Шэрэдж районым и администрацэм егъэджэныгъэмкІэ и Іуэхущапіэм сабийхэм къащхьэщыжьыныкІэ и къудамэ хэхам, Фэепльхэмрэ щэнхабзэ щІэинхэмрэ хъумэныкІэ урысейпсо обществэм и Къэбэрдей-Балъкъэр республикэ къудамэм, нэгъуэщІ Іуэхущапіэхэми къабгъэдэкІ ЩІыхь тхылъхэр, дамыгъэ лъапІэхэр, саугъэтхэр.

ЗэІущІэм къыщыпсэльащ Іэщэкіэ Зэщіэуэзэда Къарухэм я музей нэхъыщхьэм и унафэщІым и къуэдзэ **Золотарев Евгений**, Пятигорск къалэм дэт Лъахэхутэ музейм и унафэщІ **Саенкэ Сергей**, КъуэкІыпІэм щыпсэу лъэпкъхэм я гъуэзджэхэмкІэ къарал музейм Кавказым и археологиемкІэ и къудамэм и нэхъыжь, тхыдэ щІэныгъэхэм я доктор **Эрих Владимир**, Германием щыІэ археологие институтым и европей къудамэм и щІэныгъэрыгъаижьэ **Вдахнук Сабинэ**, Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музейм и гуащэ **Жыгун ФатІимэ**, МГУ-м и тхыдэ факультетым археологиемкІэ и кафедрэм и доцент **Конторович Анатолий** сымэ, нэгъуэщІхэри.

Пшыхьыр ягъэдэхащ Музыкэ и театрым и уэрэджыкІакІуэхэу Нежинэ Маринэрэ КъуэщІысокъуэ Роксанэрэ, КъБКъУ-м и «Амикс» театрым хэт Хъусин Анзоррэ Хуламханов Къайсынрэ, «Хьэтхэр» гупым, уэрэджыІакІуэ ПащІэ Маринэ, къэфакІуэ цІэрыІуэ хьуа Къалмыкъ Тамерлан ЦІыкІу.

ИСТЭПАН Залинэ.

ТхьэкІумащІэ Ланэ и ІэщІагъэм и щхьэхуэм топсэлъыхь.

Гъэлъэгъуэныгъэм, кърихьэлІаэхэр. *Сурэтхэр* **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

Бынунагъуэшхуэхэм ядоІэпыкъу

● Псалъэ

Аруан куейм хьыкъ Аруан къуажэм иджыблагъэ къыщызэрагъэпэщащ сабий куэд зыпІ унагъуэхэм, зи Іуэху хуэмыщІахэм я бынхэм мылькукІэ защІэгъэкъуэным хуэунэтІа псапащІэ акцэ.

ІУЭХУГЪУЭМ хэтащ Аруан куейм щыпІэ самоуправленэмкІэ и советым и унафэщІым и къуэдзэ Къарэшыкъу Мухьэмэд, УФ-м и МВД-м Къэбэрдей-Балъкъэрым и Аруан куейм щиІэ къудамэм и унафэщІ Сындыкъ Анатолэ, КъБР-м и муфтийм и къуэдзэ Сыжажэ Алим, къуажэм дэс хьэрычэтыщІэхэр, нэгъуэщІхэри. ЩЫпІэ администрацэм и пресс-Іуэхущапіэм и унафэщІ Сокъур Риммэ ябыбар къыдэрыдигъэщІамкІэ, апхуэдэ зэхьыхь гуапэхэр егъэкІуэкІыным хабзэ щыхъуащ Аруан къуажэм. Зы илъэси кьанэрэкым жылэм дэсхэм бынунагъэщхуэм, зи хэхъуэр мащІэ унагъу зэхэм ис сабийх эм гу лъытэ хуамыщІу.

- Фіы, псапэ щІэнщ ди лъэпкъым ирагащІэми къыдеІкІу экІ хабзэщ. Адэ щІэину кьытэ эна а хабзэм дытету, къуажэдэсхэр дыхуэнабдзэгубдзаплъэщ, щытыкІэ гугъум ит унагъуэхэм, абыхэм кьихьуэ сабийхэм, - жиІащ къуажэ администрацэм и Іэтащхьэ Къардэн Вячеслав. - Мы-гъэрей апхуэдэ зэхьыхьэм жыджэру хэтащ хьэрычэтыщІэхэр, къуажэм дэт Іэхуущапіэхэр, жылэдэсхэр. Абыхэм псоми фІыщІэ як удощІ, я мылькур багъуэу, я Іуэжу дэкІыу Тхьэм игъэпсэу.

ПсапащІэ акцэм кьыхэкІащ сом минэ 100-м нэблагъэ. Ахэр трагуэшэнщ дэІэпыкъуэгъу хуэнькъуэ сабийхэм.

Зыхьхьэ гуапэр я унагъуэ жьгъэкІэ игъэдэхащ «Нур-ет» сабий творческэ гупым.

КЪАРДЭН Маритэ.

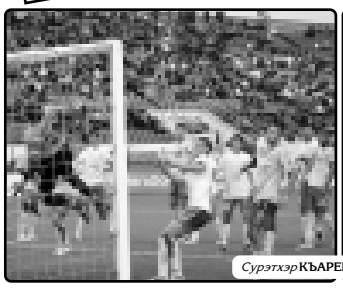

Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

АдэкІэ къэкІуэнур къэщІэгъуейкъым

● Футбол

«Спартак-Налшык» (Налшык) - «Кубань» (Краснодар) 0:1 (0:1). ФокІадэм и 25-м. Налшык. «Спартак» стадион.

Судьяр Арсланбеков (Мэзкуу), Воронцов (Ярославль), Деушев (Мэзкуу).

«Спартак-Налшык»: Фредриксон, Джудович (Овсиенкэ, 62), Куликов, Лебедев, Багаев, Рухаиа (Щаницын, 55), Гриднев, Концедалов, Пилипчук, Портнягин (Сигурдсон, 46), Митришев.

«Кубань»: Беленов, Армаш, Зелао, Лоло, Жавнерчик, Кулик, Нэ, Лыс (Комков, 81), Варгэ (Козлов, 90+2), Букур (Бугаев, 84), Траоре.

Топыр дигьэкІащ: Траоре, 29 (0:1).

Дагъуэ хуащІащ Рухаиа, Овсиенкэ, Зелао.

ТЕКІУЭНЫГЪЭМ и Іэфіагъ гуэри зэкІэлъкъэужьу джэгугъуиплІкІэ зьхьимыщІауэ «Спартак-Налшыкыр» иджырей зэІущІэм «Кубань» - апхуэдэу екІуэкІмэ, иужьрей увыпІэм укъыззэрикІын Іэмал щыІэкъым. Ар Къэбэрдей-Балькъэрым и къалащхьэм фІы дыдэу кьащыгурыІуэу, ауэ дэ зт. Налшыкдэсхэм я командэм псальэ быдэ итат мы гъэм фІы дыдэу зыкъэзыгъэльагъуэу зэкІэщІэхэм ерыщу япэщІэтыну. Командэм эм нэхъапэм ирагъэкІуэкІа зэІущІэхэм кьарикІуахэм я тепщыхьымэ, Ташу Сергей и гъэсэнхэм текІуэныгъэр кьахьын хуейт - Налшык щыджэгумэ, «Спартак-Налшыкыр» сытым щыгъуи «Кубань»-м ефэкІырт.

ЗэпэщІэтыныгъэр командэхэм сакъыу кьащІадзащ, дэтхэнэ зыри пІащІэртэкъым, зэрымыщІэкІэ щыуагъэ яІэщІэмыкІын щхьэкІэ. Апхуэдэуэрэ екІуэкІащ зэІущІэм и япэ сыхьэт ныкъуэр - а зэманым кьрийбыдэу зэхьэрхуэрэзгъуэкр гъуэхэм зэи екІуэлІакъым.

Ящэ ебгъэрыІуэныгъэм - нэхъ пэжу жыпІэмэ, налшыкдэсхэм я щыуагъэ мыухыжхэм ящыщ зым - хьэщІэхэм екъулІэныгъэ кьахуихьащ. Псори кьыщежьар краснодардэсхэм я лъэныкъуэм иту Рухаиа Іэщ Іэкіа щыуагъэрщ. Ар напІэзыпІэм къэзыгъэсэбэпа «Кубань»-м и кІэн кьэкІащ. Куликовым кьыІэрыхьа топыр гъуэм псынщІэу хуэкІуэ Траоре хуигъэжащ, иужьрейм, Фре дриксон и щыуагъэм и фІыгъэкІэ, и епщыкІуэанэ топыр мыгъэрей зэхьэзэхуэм щыдигъэкІащ икІи и командэр ящэ иригъэщащ.

Ящэ Іыхьэм и кІэух дакъикъэхэр жьыдэжру езыхьэкІа «Спартак-Налшыкым» етІуанэм нэхъыфІкІэ гупэ уигъэщІырт. Ящэ Іыхьэм Іэщ Іэкіа щыуагъэр игъэзэкІуэжьыну ерыщу хущІэкъуэ Рухаиа гъуэм хуэкІуэ Роман топыр хуигъэжащ, арщхьэкІэ иужьрей дыдэу гъащІэхьэужьмэныкъуэр тэмэму еуэфакъым.

Апхуэдэ джэгукІэ фІэкІа къэзымыгъэльагъуэ командэм кьыхуэнэжьыр зыщ - ящэ дизэионым щекІуэкІыну зэхьэзэхуэхэм хуэмурэ зыхуигъэхьэзырыныр щ.

КьыкІэлъыкІуэ зэІущІэр ди щІалэхэм Грознэ щрагъэкІуэкІынущ. Жэпуэгъуэм и 1-м аэр Іущ Іэнущ «Тэрчым».

* * *

ФОКІАДЭМ и 24-м «Спартак-Налшыкым-рэ» «Кубань»-мрэ я щІалэгъуалэ гупхэр Прохладнэ кьалэм щызэдэжьагащ.

ЗэпэщІэтыныгъэр краснодардэсхэм жыджэру кьыщІадзащ икІи зэман кІэщым кІэщым ирибудэу я тепщэныгъэр епщыкІутхуанэ дакъикъэм Рыжков дигъэкІа топымкІэ щІагъэбгъащ.

ЕтІуанэ Іыхьэм зэрыщІидзэрэ дакъикъэ пщыкІутху хуэдиз дэкІауэ, кІэух бжьыгъэр игъэуащ Геворкян - 0:2.

Зэ Іущ Іэм жэуапыншэ топитІ щыдзэзыгъэкІа «Кубань»-м очкоищ зыІэригъэхьэри, щІалэгъуалэ зэпеуэм и епщыкІуэанэ уВыпІэм зыщигъэбыдащ.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Премьер-лигэм хэтыну хуейуа пІэрэ?

«Спартак-Налшыкыр» Краснодар и «Кубань» командэм Налшык щыдэджэгуным и пэ къихуэу, ди щІалэхэм я тренер нэхъыщхьэ Ташу Сергейрэ капитан Джудович Миодрагрэ журналистхэм яІущащ.

- ДИ ЗЭХУЭЗЭР си лъэныкІэ къыздгъэпэщащ, - жиІащ Ташум пресс-конференцыр къыщыкІэІуихым. - Командэм и Іуэху зытетыр, дыкъыдзэрэзыхуэ щытыкІэ гугъуэм дыкъызэрикІыну Іэмалхэр къызэрыдгъуэтыныем яужь дитщ.

Ди тонджэгуэр иужьрей зэІущІэхэм зэкІэлъхьэужьу къыщІыщыхагъащІэм и щхьэусыгъуэхэм ящыщщ ахэр щтэІэщтаблэ зэрыхъуар. Тренер нэхъыщхьэм зэрыжьиІамкІэ, абыхэм зы къызэкъуахьн, гушхуэныгъэ яхэльу утыкум ихьэн, ерыщагъ яхэльын хуейщ. А псори зэрызэтраублэным йолэжь.

Сурэтыр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

Гупым хагъэхьа футболистхэр къызэрыхаха щыІкІэм теухуауэ Ташум жиІащ ахэр я мылъкум къызэрикІыным ельытауэ къызэрагъэблэгъар. Абыхэм ящыщу Рухаиа, Фомин сымэ фІыкІэ щогуГъ.

Командэм и капитан Джудович Миодраг зыгъэпІейтейхэм ящыщщ тонджэгум дихьэхыу стадионым къеІуалІэр кІуэ пэтми нэхъ мащІэ зэрыкъур. «Премьер-лигэм хэкІыну зыми зигъэхьэзыркъым. Дэтхэнэми зэфІэкІрэ къарууэ яІэр ирахьэлІэ зэІущІэ псомк. Ди щІалэхэм къагуроІуэж къызэрыхута щытыкІэ гугъур. КъыддэщІыну, дагъэгушхуэну кьакІуэхэм ящыщхэм ди командэр иужьрей увыпІэм зэрыщытым дэ арэзы дытехьуэуэ зэрыжаІэр щхьэжэ тщохъу. Премьер-лигэм дыкъыхэнэнымкІэ тхуэзэфІэкІ къэдгъэнэнукъым», - жиІащ Джудович.

- Командэм и мурад нэхъыщхьэр премьер-лигэм къыхэнэныр щ. Ар къыхэдгъэщащ республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен дыщыуІащ. Ищхьэ увыпІэхэм дыхуІщІэкъуныщ, футболкІу зэрыдгъэлъэгъуэным яужь дитынущ, - жиІащ Ташу Сергей.

УАРДЭ Женя.

«Адыгэ псалъэм» и лэжьакІуэхэр КъБР-м щІыхь зиІэ и журналист **Уэрыш Нурхьэлий Хьэзыр и къуэм** хуогузавэ абы и щыпхьу **Жэмыкъу (Уэрыш) Ленэ** дунейм зэрехьажам къыхэкІыу.

«Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакІуэхэр, Щэнхабзэдей Адыгэ Хасэр КъБР-м и Архив къулыкъущІапІэм иджырей тхыдэм и дэфтэрхэр зэхуэмыдэкІэ и Іэнатіэм и унафэщІ **Ацкъуэт Раис Мухьэмэд и пхьэм** хуогузавэ абы и щыпхьу **Майе** дунейм зэрехьажам къыхэкІыу.

КъБР-м и Журналистхэм я союзыр Урысейм и Журналистхэм я союзым хэт **ХьэІущщы МуІэед ТІалэ и къуэм** хуогузавэ абы и щыпхьу **Дыджэ (Хьэлущщы) ФатІимэ ТІалэ и пхьэр** зэрылІам къыхэкІыу.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФЫЦІЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

ЖылаСэ Заурбэч(редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **ЖьэкІмыхьу Маринэ**(редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ),**Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **ГъущІо Зариф, Истэпан Залинэ, Къардэн Маритэ, Хьэжьыкъарэ Алик.**

ДИ ХЭЩІАПІЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цІэкІэ щыІэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщІанэ къатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КъУДАМЭХЭМ: политикэмкІэ, жылагъуэмрэ льэпкъ Іуэхуэсэныгъэ - 42-22-86; къуажэ гъащІэмрэ экономикэмкІэ - 47-22-63, 42-57-59; щэнхабзэмкІэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьэмрэ Іуэхущапіэхэм ядэлэжьэныкІэ - 42-60-53; хьыбарыщІэхэмкІэ, спортымрэ письмохэмкІэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ - 47-32-15; зэдэзекІуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Іуэхущапіэм - 42-26-41; сурэтхэм - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм кьыщыхьа бжьыгъэхэм, кьыщаІэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъыкІэ аэр зытхаэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Іуэху епльыкІэр зэтекуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Іэ тезыдахэм яхуэхьныр и щІэ дэльщ КъБР-м федеральнэ пошт зэпыщІэныгъэхэмкІэ и управленэм.

Тел.: 76-01-28, 76-01-10.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэзащІэм и 16-м №Н-0065-м щІэту ягъащ.

Зы илъэсым газетыр 250-р къыдокІ.

«Тетраграф» ООО-м и цыгъадзащ. КъБР, Налшык къалэ, Лениным и цІэкІэ щыІэ уэрам, 33, тел. 42-35-75.

Мы кьыдэкІыгъуэм елэжьахущ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Къаншокъуэ Эллэ, редактору ГъущІо Зариф, корректорхэу Пхытіыкі Юрэ *(3, 4-нэ нап.)*, Щоджэн Инир *(1, 2-нэ нап.)*, корректорхэм я дэІэпыкъуэгъу Мырзэкъан ФатІимэ. *КомпьютеркІэ газетым и тепльэр ящІащ* Ныр Саидэ, Мэлбахьэу Анжелэ, *сурэтхэм елэжьар* Бицу Жанпэщ.

Номерыр "Адыгэ псалъэм" и компьютер Іэнатіэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 20.30-рщ.

Индексыр 51531 ●Тираж 8.878 ●Заказ №3367

Бынунагъуэшхуэхэм ядоІэпыкъу

● Псалъэ

Аруан куейм хьыкъ Аруан къуажэм иджыблагъэ къыщызэрагъэпэщащ сабий куэд зыпІ унагъуэхэм, зи Іуэху хуэмыщІахэм я бынхэм мылькукІэ защІэгъэкъуэным хуэунэтІа псапащІэ акцэ.

ІУЭХУГЪУЭМ хэтащ Аруан куейм щыпІэ самоуправленэмкІэ и советым и унафэщІым и къуэдзэ Къарэшыкъу Мухьэмэд, УФ-м и МВД-м Къэбэрдей-Балъкъэрым и Аруан куейм щиІэ къудамэм и унафэщІ Сындыкъ Анатолэ, КъБР-м и муфтийм и къуэдзэ Сыжажэ Алим, кьуажэм дэс хьэрычэтыщІэхэр, нэгъуэщІхэри. ЩЫпІэ администрацэм и пресс-Іуэхущапіэм и унафэщІ Сокъур Риммэ ябыбар кьыІэрыдигъэщІамкІэ, апхуэдэ зэхьыхь гуапэхэр егъэкІуэкІыным хабзэ щыхъуащ Аруан къуажэм. Зы илъэси кьанэрэкым жылэм дэсхэм бынунагъэщхуэм, зи хэхъуэр мащІэ унагъу зэхэм ис сабийх эм гу лъытэ хуамыщІу.

- Фіы, псапэ щІэнщ ди лъэпкъым ирагащІэми кьыдеІкІу экІ хабзэщ. Адэ щІэину кьытэ эна а хабзэм дытету, кьуажэдэсхэр дыхуэнабдзэгубдзаплъэщ, щытыкІэ гугъум ит унагъуэхэм, абыхэм кьихьуэ сабийхэм, - жиІащ кьуажэ администрацэм и Іэтащхьэ Къардэн Вячеслав. - Мы-гъэрей апхуэдэ зэхьыхьэм жыджэру хэтащ хьэрычэтыщІэхэр, кьуажэм дэт Іэхущапіэхэр, жылэдэсхэр. Абыхэм псоми фІыщІэ як удощІ, я мылькур багъуэу, я Іуэжу дэкІыу Тхьэм игъэпсэу.

ПсапащІэ акцэм кьыхэкІащ сом минэ 100-м нэблагъэ. Ахэр трагуэшэнщ дэІэпыкъуэгъу хуэнькъуэ сабийхэм.

Зыхьхьэ гуапэр я унагъуэ жьгъэкІэ игъэдэхащ «Нур-ет» сабий творческэ гупым.

КЪАРДЭН Маритэ.

ЩІэпхъаджащІэхэм заумысыж

ГъущІэкІ щІуугъэнэхэр ядыгъуу ар хэхъуапІэ зыщІэхэр иджыри щыІэщ. Урысей Федерацэм и МВД-м и Налшык Іуэхущапіэхэм и лэжьакІуэхэм кьалэдзэпІІ зубыдащ, электроныр ящІэрыІуэ хуагъэфащэу. Ахэр нэхъапэм суд зытрамыщІыхьа лэжьапІэншэ щІалэщІэхэщ.

Абыхэм заумысыж. Ахэр нэгъуэщІ щІэпхъаджагъэхэм хэпщІамэ зэхагъэкІ.

УзыншагъэмкІэ щынагъуэщ

Къэбэрдей-Балъкъэрым нужь иІэсхэм урысей бутлегер центрым «щІыхь» увыпІэ иІыгъщ.

ХАБЗЭМпкеІуэкІыу кьыщІагъэкІ фадэхэкІым кьыпэкІуэ хэхъуэм теухуа налогыр ятыркъым, абы кьрикІуэраци, республикэм и узыншагъэ, егъэджэныгъэ Іуэхущапіэхэм, социальнэ гугъуехьхэм ирикъуу мылъку хуауТІыпщыфыркъым. Оперативнэ щылъкъуэхэм я хьыбарымкІэ, а мылъкум щыщ Іыхьэр республикэм Іэщэ кІэ зэщІэуэздауэ щыІэ бзаджащІэ гупым яІэрохь.

КъБР-м щыІэ МВД-м экономикэ щынагъэщагъэмкІэ и Іэнатіэм и лэжьакІуэхэм Прохладнэ къалэм дэт, аркъэ кьыщыщІагъэкІ предприятэхэм ящыщ зым и унафэщІхэм хабзэр кьыІэпащу къыщІагъэщащ. ЗэраубзыхуамкІэ, ООО-м кьыщыщІагъэкІыну, щыхьэмэну, ирагъэкІыну хуит зыщІ лицензэ ямыІэу аркъэ ящІу, этикеткэхэр трагъауэу кьыщІагъэщащ.

ХъумапІэ, кьыщыщІагъэкІ пэшхэр кьхащапщытэм, «Абсолют» ООО, Мэзкуу область, Ногинск къ.» этикетхэхэр зытетэпщІа птулькІэ мини 117-р 800-рэ, «ЛВЗ Агат» ООО, Пензэ область» этикеткэ зытет птулькІэ мин 11 кьыщагъэутащ.

ИщхьэкІэ къэдгъэльэгъуа Іуэхущапіэхэм я реквизитхэр зытет «фадэхэкІэр» кьыщІэгъэкІыным кьыщагъэсэбэп материалхэр, шэч кьызытехьэ федеральнэ маркэхэр кьытрахащ. Экспертхэм кьызэрагъытэмкІэ, апхуэдэ фадэр щынагъуэщ ефэхэм я узыншагъэмкІэ.

Къэралкъуэщ Іуэхуэхэмкі министерствэу КъБР-м щыІэм и пресс-Іуэхущапіэ.

Гъэлъэгъуэныгъэм, кърихьэлІаэхэр.

Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*